

اظهار نظر کارشناسی پیرامون طرح و لایحه «مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۲۰۶۷۳
کد موضوعی: ۲۹۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

شماره ثبت: ۴۳
تاریخ انتشار:
۱۴۰۴/۲/۱۵

عنوان گزارش:

اظهار نظر کارشناسی پیرامون طرح و لایحه
«مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی»

نوع گزارش: طرح و لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش نویس قانون □

نام دفتر:

مطالعات مدیریت (گروه شفافیت و تعارض منافع)

تهیه و تدوین کنندگان:

حسین جمور، امین پژمان (گروه حقوق اساسی)، ملیحه ربیعی، قاسمعلی جمالی (گروه شفافیت و تعارض منافع)

مدیر مطالعه:

حسین جمور

اظهار نظر کننده:

یحیی مرتب (سرپرست گروه دولت الکترونیک)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

هادی خان محمدی (هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)، سعید هراسانی (پژوهشگر مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه)، مهدی یخچالی (کارشناس مسئول سازمان اداری و استخدامی)

ناظران علمی:

مهدی عبدالحمید، حسین اصلی پور، محمد عبدالحسین زاده

گرافیک و صفحه آرایی:

ساجده زارع مرزی

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. مدیریت تعارض منافع
۲. سلامت اداری
۳. قانونگذاری
۴. شفافیت
۵. خدمات عمومی

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۸/۲۵

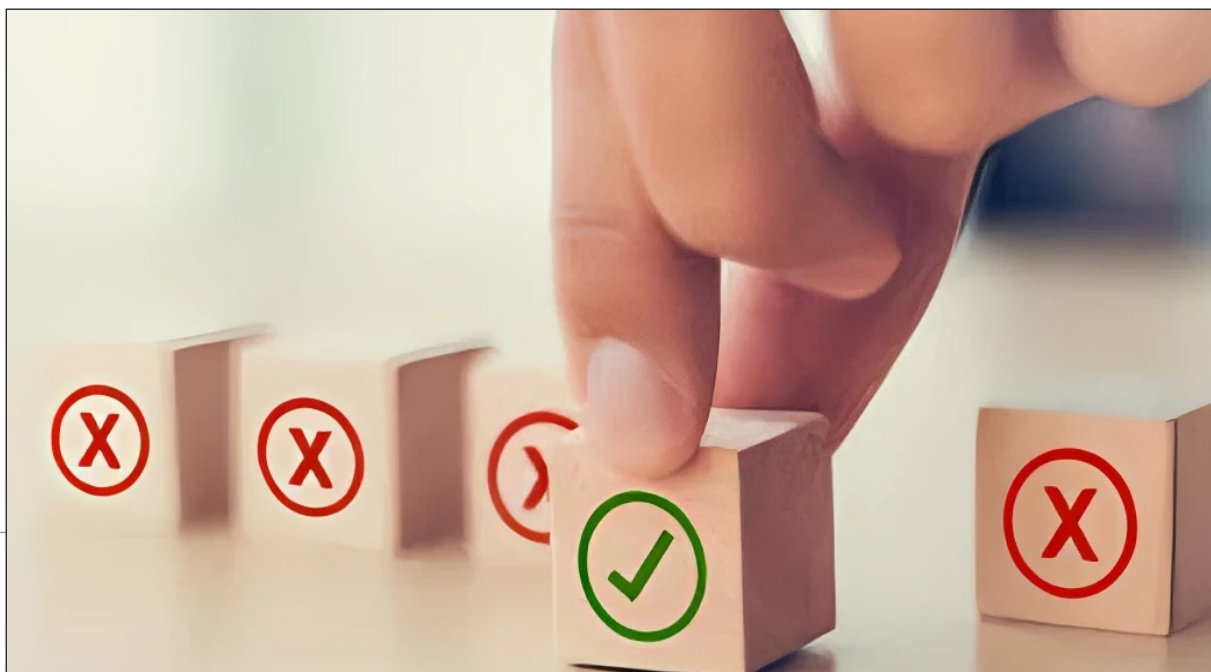

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. پیشینه پژوهش.....	۱۰
۳. بررسی لایحه و طرح.....	۱۴
۴. نتیجه گیری و ارائه پیشنهادهای سیاستی.....	۳۷
منابع و مآخذ.....	۳۸

فهرست جداول

جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی.....	۱۰
جدول ۲. پیشینه تقنینی.....	۱۲
جدول ۳. تعاریف و کلیات.....	۱۴
جدول ۴. مشمولین.....	۱۸
جدول ۵. مصادیق (مصادیق / پسترهای) تعارض منافع.....	۱۹
جدول ۶. تشکیلات مدیریت تعارض منافع (شورا / ستاد ملی مدیریت تعارض منافع).....	۲۰
جدول ۷. تشکیلات مدیریت تعارض منافع (هیئت های مدیریت تعارض منافع).....	۲۱
جدول ۸. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید شرکت در جلسه.....	۲۴
جدول ۹. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید وظایف و اختیارات نظارتی و محاسباتی.....	۲۶
جدول ۱۰. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید تصدی همزمان دو یا چند شغل.....	۲۷
جدول ۱۱. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید فعالیت در شرکت های تجاری و مؤسسات غیر تجاری انتفاعی (انتفاعی).....	۲۸
جدول ۱۲. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - اعلام و تحدید درآمد (ارجاع گزینشی).....	۲۹
جدول ۱۳. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید استفاده از خدمات مشاوره.....	۳۰
جدول ۱۴. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید دادن و گرفتن کمک.....	۳۱
جدول ۱۵. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید گرفتن هدیه.....	۳۲
جدول ۱۶. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید معامله (پیشنهاد الحاق ماده جدید).....	۳۳
جدول ۱۷. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید خویشتاوندسالاری (پیشنهاد الحاق ماده جدید).....	۳۳
جدول ۱۸. ضمانت اجرایی و سایر.....	۳۴
جدول ۱۹. سایر.....	۳۶

اظهار نظر کارشناسی پیرامون طرح و لایحه «مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی»

چکیده

هدف از این گزارش، اظهار نظر کارشناسی درباره طرح و لایحه «مدیریت تعارض منافع در راستای انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» است. بدین جهت این گزارش با رویکرد تحلیلی و با بهره‌گیری از نتایج نشست‌های تخصصی، به بررسی و تحلیل بند به بند مواد طرح شده در لایحه و طرح در چهار بخش اصلی: ۱. ساختار و تشکیلات مدیریت تعارض منافع، ۲. احکام و الزامات مدیریت تعارض منافع، ۳. دایره شمول و تعاریف و ۴. الزامات مدیریت تعارض منافع پرداخته است. براساس ماده (۱۴۲) آیین‌نامه داخلی مجلس، مرکز پژوهش‌های مجلس نظر یکپارچه و تلفیقی خود از لایحه و طرح را ارائه داده است. مهم‌ترین راهکارهای سیاستی عبارتند از:

تعیین هیئت عالی نظارت بر رسیدگی به تخلفات اداری به‌عنوان نهاد مسئول در سطح ملی، استفاده از ظرفیت‌های موجود مانند دفتر بازرسی و هیئت تخلفات اداری در سطح دستگاهی، اضافه نمودن احکام پسااشغلی، خویشاوندسالاری و معاملات در الزامات مدیریت تعارض منافع و اتصال این قانون به قانون شفافیت قوای سه‌گانه به‌منظور ایجاد هم‌افزایی لازم در اجرای موفق است.

مسئله اصلی

مدیریت تعارض منافع به عنوان سازوکاری برای پیشگیری از به وقوع پیوستن فساد مورد توجه سیاستگذاران قرار گرفته است. در ایران نیز همچون سایر کشورها این موضوع در سال‌های اخیر اهمیت بیشتری پیدا کرده و به رغم اینکه مدیریت تعارض منافع در **اصل (۱۴۱) قانون اساسی** و در دیگر قوانین و احکام از جمله «قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولین و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران» مصوب سال ۱۳۹۱، «قانون ارتقای نظام سلامت اداری و مقابله با فساد» مصوب سال ۱۳۸۷، «قانون منع تصدی بیش از یک شغل» مصوب سال ۱۳۷۳ و سایر قوانین به صورت پراکنده مورد توجه قرار گرفته است، اما بنیادی‌ترین گام در این زمینه در سال‌های اخیر در طرح مدیریت تعارض منافع (وصول شده در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۰ به صورت عادی) و لایحه نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی (ارسالی ۱۳۹۸/۹/۴ به مجلس) برداشته شده است؛ که به نظر می‌رسد گام جدی در جهت قانونگذاری مدیریت تعارض منافع است. در این گزارش سعی بر آن است تا بند به بند لایحه و طرح مذکور بررسی کارشناسی شده و نظر تخصصی و کارشناسی به شکل جداگانه برای هریک از بندهای مذکور ارائه شود.

نقاط قوت و ضعف طرح

نتیجه بررسی و تحلیل‌ها حاکی از آن است که طرح و لایحه مذکور، با وجود داشتن نقاط قوت، دارای ابهامات و چالش‌هایی نظیر: ایجاد ساختار مضاعف تحت عناوینی نظیر (ستاد، شورا و یا هیئت)، عدم جامعیت الزامات و احکام در نظر گرفته شده، ابهام در دستگاه‌های مشمول تعریف شده در لایحه و همچنین در نظر نگرفتن همه دستگاه‌های قوای سه‌گانه و سایر دستگاه‌های حاکمیتی، ابهام در تعریف مؤسسات مشمول، بی‌توجهی به شفافیت، گزارشگری (سوت‌زنی) تخلف و انگیزه‌های رفتاری کارکنان به عنوان سازوکارهای اجرایی مدیریت تعارض است.

پیشنهادهای مرکز پژوهش‌ها

در این گزارش تمام مواد لایحه و طرح مذکور در قالب چهار بخش: ساختار و تشکیلات مدیریت تعارض منافع، احکام و الزامات مدیریت تعارض منافع، دایره شمول و تعاریف و الزامات مدیریت تعارض منافع، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. در ادامه پیشنهادهایی جهت رفع ایرادات و چالش‌های اساسی ناظر بر هریک از بخش‌ها به شکل کلی آورده شده است:

الف) ساختار و تشکیلات مدیریت تعارض منافع

با توجه به تجربه تشکیل نهادهای شورایی اعم از ستاد، شورا و ... در سطح ملی و دستگاهی، واضح است که ایجاد ساختار مشابه و مضاعف، اثربخشی لازم را ندارد. وظایف و مسئولیت‌های تعریف شده در لایحه و طرح، بدون ایجاد نهاد جدید، قابلیت واگذاری به یک دستگاه ملی مانند هیئت عالی نظارت را دارد.

بنابراین، با توجه به ماهیت عمده‌تاً اجرایی فعالیت‌ها و اقدامات پیش‌بینی شده جهت راهبری مطلوب مدیریت تعارض منافع در سطح ملی، پیشنهاد می‌شود یک نهاد ملی، مانند هیئت عالی نظارت بر رسیدگی به تخلفات اداری (سازمان اداری و استخدامی کشور)، مسئولیت اجرای این امور را بر عهده گیرد.

ب) احکام و الزامات مدیریت تعارض منافع

الزامات در نظر گرفته شده در لایحه برای مدیریت تعارض منافع، مناسب بوده؛ اما جامعیت لازم را ندارد. کارشناسان به خوبی واقفند که برای مدیریت مطلوب تعارض منافع در سازمان‌ها باید رویکرد یکپارچه و منسجم درخصوص تمام زمینه‌های مدیریت تعارض منافع ملحوظ شده باشد. بنابراین در اظهار نظر کارشناسی الزاماتی همچون احکام پسا شغلی، احکام خویشتاوندسالاری، احکام مربوط

به معامله اضافه گردید.

ج) دایره شمول و تعاریف

شمولیت تعریف شده در طرح، همه دستگاه‌های ذیل قوای سه‌گانه و سایر دستگاه‌های حاکمیتی را شامل نمی‌شد. از طرفی در لایحه، بدون ذکر دستگاه‌ها در ۴ بند به تعریف مؤسسات مشمول پرداخته بود، که دارای ابهام بود. بنابراین در اظهار نظر کارشناسی با هدف رفع ایرادات مذکور، دستگاه‌های مشمول بازتعریف و جایگزین شد.

د) الزامات مدیریت تعارض منافع

شفافیت، گزارشگری تخلف (سوت زنی) و تغییر انگیزه‌های رفتاری به عنوان سه سازوکار اجرایی مدیریت تعارض منافع در دنیا شناخته شده و آزموده شده است. مدیریت تعارض منافع در نظام اداری در کشور با شفافیت «امور و منافع» آغاز خواهد شد. اصولاً بدون ایجاد شفافیت در منافع کارگزاران نظام، چگونه می‌توان منافع آنها را مدیریت کرد و از تعارض منافع جلوگیری کرد؟ از این رو، به طور کلی ایجاد نظامات شفاف‌ساز در منافع مسئولان و کارگزاران نظام یکی از مهم‌ترین ابعاد مدیریت تعارض منافع است که بدون در نظر گرفتن آن، دیگر سیاست‌های مدیریت تعارض منافع کارایی لازم را نخواهد داشت. در متن واحد تهیه شده، سعی شد تا با اتصال این قانون به قانون شفافیت قوای سه‌گانه، هم‌افزایی لازم در اجرای موفق ایجاد شود، همچنین پیشنهاد شد «سازمان اداری و استخدامی کشور»، با همکاری «وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات»، زیرساخت‌های لازم را بدین منظور ایجاد نمایند.

۱. مقدمه

مبارزه با فساد مدت‌هاست که به یکی از دغدغه‌های محوری حکومت‌ها تبدیل شده است. مؤلفه‌های متعددی در به وقوع پیوستن فساد نقش‌آفرینی می‌کنند که با بررسی پژوهش‌ها و متون مختلف متوجه پیوستگی و وابستگی دو مفهوم «فساد و تعارض منافع» می‌شویم. اواخر سال ۹۶ پیش‌نویس لایحه «مدیریت تعارض منافع» توسط معاونت حقوقی ریاست‌جمهوری برای اظهار نظر کارشناسان در سامانه مربوطه دولت منتشر شد. از آنجایی که ارسال این لایحه به مجلس با تأخیر مواجه شد، طرحی با موضوع مشابه توسط نمایندگان مجلس در اسفندماه ۹۷ اعلام وصول شد. پس از زمان‌بر شدن بررسی طرح در مجلس، در نهایت لایحه مدیریت تعارض منافع در آبان‌ماه ۹۸ در هیئت‌دولت به تصویب رسید و به مجلس ارسال شد. لازم به ذکر است که این لایحه تا پایان دوره کاری مجلس دهم اعلام وصول نشد و طرح نیز به تصویب نرسید.

پس از آغاز به کار مجلس یازدهم طرح قبلی بدون هیچ‌گونه تغییری در قالب ۳ فصل و ۲۷ ماده، در تاریخ ۳ تیر ماه ۹۹ به شماره ثبت ۵۷ اعلام وصول شد و مورخ ۱۳۹۹/۱۰/۲۳ به تصویب کمیسیون اجتماعی رسیده و در دستور کار صحن علنی مجلس قرار گرفت.

در هنگام بررسی طرح «مدیریت تعارض منافع» در کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی، مجدداً لایحه «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» در فروردین‌ماه ۱۴۰۱ در صحن علنی مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد و یک فوریت آن تصویب و به کمیسیون اجتماعی ارجاع داده شد.

کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی که مشغول بررسی ماده به ماده طرح مدیریت تعارض منافع در کمیته تخصصی اشتغال و روابط کار بود، با اعلام وصول و تصویب لایحه دولت، بررسی طرح را متوقف کرده و تلاش نمود که متنی واحد از لایحه و طرح ایجاد کند. هماهنگی میان کمیسیون اجتماعی و دولت در نهاد ریاست‌جمهوری با حضور معاون حقوقی ریاست‌جمهوری، ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی، سازمان اداری و استخدامی کشور و بازرسی ویژه رئیس‌جمهور برای ایجاد یک متن واحد صورت پذیرفت و مسئولیت آماده‌سازی متن واحد از طرح و لایحه به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی واگذار شد [۱].

تهیه و تنظیم چنین قانونی پس از ارزیابی و بررسی چندین‌ساله، در نهایت از سوی دولت و مجلس در قالب دو لایحه و طرح جداگانه مورد پیگیری قرار گرفت. این روند که به صورت مستمر ادامه داشت، تا در نهایت لایحه دولت با عنوان «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» در ۱۷ مهرماه ۱۴۰۳ به شماره ثبت ۲۴۰ و طرح مدیریت تعارض منافع با عنوان «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» به شماره ثبت ۴۳ در تاریخ ۱۴۰۳/۰۷/۰۳ مجدداً اعلام وصول شد. همچنین طرح «مدیریت تعارض منافع در مؤسسات عمومی» که در آذرماه ۱۴۰۳ به شماره ثبت ۲۴۴ اعلام وصول شده بود، نیز مورد ارزیابی قرار گرفت.

بنابراین گزارش پیش رو، حاصل تحلیل و بررسی کارشناسی یک لایحه و دو طرح مدیریت تعارض منافع می‌باشد که ضمن دستیابی به نقاط قوت و چالش‌های اساسی هریک، پیش‌نویس تقنینی واحدی به عنوان نظر کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در قالب ماده (۱۴۲) آیین‌نامه داخلی مجلس ارائه شده است.

۲. پیشینه پژوهش

لازمه هر فعالیت پژوهشی مطالعه دقیق و بررسی تئوری‌ها و رویکردهای پژوهشی مربوط به موضوع پژوهش است. در این بخش از گزارش، پیشینه پژوهشی و تقنینی مرتبط با تعارض منافع به اختصار بیان شده است:

۲-۱. سوابق مطالعاتی

در این بخش از گزارش، پیشینه گزارش‌های صورت گرفته توسط مرکز پژوهش‌های مجلس، مرتبط با تعارض منافع به اختصار (جدول ۱) بیان شده است:

جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر / سازمان / نهاد	نویسندگان
۱	قانونگذاری در حوزه مدیریت تعارض منافع و ارتقای سلامت اداری؛ رهنمودهایی برای نظام خطمشی‌گذاری جمهوری اسلامی ایران [۲]	۱۴۰۳	۱۹۸۱۵	مطالعات مدیریت	امیرعباس عبدلی
۲	پیوست عدالت پیرامون لایحه «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» [۳]	۱۴۰۲	۱۹۶۵۴	مطالعات حکمرانی	محمدتقی نظریان مفید
۳	بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه (۷۳): سلامت اداری، شفافیت و تعارض منافع [۴]	۱۴۰۲	۱۹۲۶۴	مطالعات مدیریت	یحیی مرتب و امیرعباس عبدلی
۴	اظهار نظر کارشناسی درباره: لایحه «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» (مخصوص صحن) [۱]	۱۴۰۲	۱۸۹۰۲	مطالعات مدیریت	یحیی مرتب
۵	شناسایی مصادیق تعارض منافع درون‌بخشی نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و ارائه پیشنهادها سیاستی و قانونی برای مواجهه با آن [۵]	۱۴۰۱	۱۸۷۴۵	مطالعات آموزش و فرهنگ	روح‌اله فرازی، حسین نصیری و احسان پرنیان
۶	بررسی میزان اثربخشی سیاست‌های مدیریت تعارض منافع در کشورهای عضو اتحادیه اروپا [۶]	۱۴۰۱	۱۸۵۶۶	مطالعات مدیریت	محدثه جلیلی کناری
۷	اظهار نظر کارشناسی درباره لایحه: «نحوه مدیریت تعارض منافع درباره انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» [۷]	۱۴۰۱	۱۸۴۴۸	مطالعات مدیریت	یحیی مرتب و محدثه جلیلی کناری
۸	سلامت در برنامه هفتم توسعه؛ ضرورت توجه به شفافیت به‌منظور مدیریت تعارض منافع [۸]	۱۴۰۱	۱۸۴۴۹	مطالعات اجتماعی	محمد بختیاری علی‌آباد
۹	مصادیق تعارض منافع ۲. تعارض منافع در نظام بانکی کشور [۹]	۱۴۰۱	۱۸۳۸۰	مطالعات مدیریت	حسین درودیان
۱۰	اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح ارتقای سلامت اداری و پیشگیری از تعارض منافع» [۱۰]	۱۴۰۰	۱۸۱۰۷	مطالعات مدیریت	یحیی مرتب
۱۱	اظهار نظر کارشناسی پیرامون: «طرح مدیریت تعارض منافع» [۱۱]	۱۴۰۰	۲۹۰۱۷۲۴۵-۱	معاونت رصد و مطالعات مدیریت	-

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر / سازمان / نهاد	نویسندگان
۱۲	مصادیق تعارض منافع ۱. تعارض منافع در حوزه سلامت [۱۲]	۱۴۰۰	۱۷۷۳۱	مطالعات مدیریت	حسین بوذرجمهری، مهدی مختاری پیام و داریوش چیاویی
۱۳	اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح مدیریت تعارض منافع» (کلیات- ویرایش دوم) [۱۳]	۱۳۹۹	۱۷۲۴۵	مطالعات مالییه عمومی و توسعه مدیریت و ...	احسان پرنیان
۱۴	اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح مبارزه با تعارض منافع و ممنوعیت دانشگاه‌های غیرانتفاعی» [۱۴]	۱۳۹۹	۱۷۲۲۳	مطالعات آموزش و فرهنگ	هادی یوسفی، حسین نمیری و یوسف زراعت‌کیش
۱۵	اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح مدیریت تعارض منافع» (کلیات) [۱۵]	۱۳۹۸	۱۶۵۳۵	مطالعات مالییه عمومی و توسعه مدیریت و ...	مجید الماسی، امیرحسین مهندسی
۱۶	پیشگیری و مبارزه با فساد ۲. راهبردهای قوه مقننه در پیشگیری از وقوع فساد [۱۶]	۱۳۹۷	۱۵۹۳۷	مطالعات مالییه عمومی و توسعه مدیریت	مجید الماسی
۱۷	تعارض منافع ۲. راهکارهای پیشگیری و مدیریت [۱۷]	۱۳۹۶	۱۵۸۰۱	مطالعات مالییه عمومی و توسعه مدیریت	سیدعباس پرهیزکاری و ابوالفضل رزقی
۱۸	تعارض منافع ۱. دسته‌بندی و مفهوم‌شناسی [۱۸]	۱۳۹۶	۱۵۴۴۸	مطالعات مالییه عمومی و توسعه مدیریت	سیدعباس پرهیزکاری و ابوالفضل رزقی

۲. سوابق تقنینی

مدیریت تعارض منافع از جمله موضوعات مهمی است که هم در سطح بین‌المللی و هم در سطح ملی، در قوانین مختلف مورد توجه قرار گرفته که در ادامه به تفصیل مورد بحث قرار می‌گیرد:

الف) سوابق تقنینی در سطح بین‌المللی

مدیریت قانونی تعارض منافع در دنیا سابقه طولانی دارد. برای مثال، کشور آمریکا از سال ۱۹۶۰ سیاست‌های خود را از روش‌های سخت مبتنی بر کشف و تنبیه پس از رخداد فساد به روش‌های نرم پیشگیرانه تغییر داد و اقدام به قاعده‌گذاری در زمینه مدیریت تعارض منافع کرد. کشور کره جنوبی نیز از سال ۱۹۹۰ اقدام به ایجاد زیرساخت‌های قانونی در این زمینه کرده است. در نظام حقوقی سازمان ملل متحد، از رهگذر معاهده مقابله با فساد ۲۰۰۳ در این زمینه تدبیر اندیشیده شده است. برابر بند «۴» ماده (۷) این پیمان: «هر کشور عضو باید براساس اصول بنیادین در زمینه ارتقای شفافیت و پیشگیری از تعارض منافع، تدابیر لازم را در پیش گیرد». در چارچوب این ماده که در فصل دوم و با عنوان «اقدام‌های پیشگیرانه» آمده است، سیاست‌گذاری برای رفع تعارض منافع از جمله بایسته‌های پیش روی دولت‌ها در زمینه پیشگیری از فساد مالی و اداری محسوب می‌شود [۱۹].

«قانون تعارض منافع و پسااشتغال» برای صاحبان مناصب عمومی کانادا، که در سال ۱۹۹۴ تصویب شد، به‌منظور ایجاد شفافیت، مسئولیت‌پذیری و اعتماد عمومی در نهادهای دولتی کانادا وضع گردید. این قانون می‌کوشد تا تعارض منافع را در میان کارمندان دولتی و عموم افرادی که در مناصب عمومی قرار دارند، مدیریت کند. کارمندان و صاحبان مناصب عمومی موظف به افشای هرگونه تعارض منافع هستند و باید از اتخاذ تصمیماتی که ممکن است تعارض ایجاد کند، خودداری کنند. قانون تعارض منافع و پسااشتغال کانادا، به‌طور کلی شامل (تعاریفات و اصطلاحات مورد استفاده در قانون، اصول و قواعد، رعایت مقررات پس از اشتغال) است. این قانون به‌عنوان ابزار مهمی برای حفظ انصاف و صداقت در نهادهای دولتی کانادا عمل می‌کند و به کارمندان و مقامات اجازه می‌دهد تا به شیوه‌ای اخلاقی و مسئولانه عمل کنند [۲۰].

ب) سوابق تقنینی در سطح ملی

در نظام حقوقی ایران نیز در سطح‌های مختلف، تلاش‌هایی جهت آشنایی بیشتر مردم با مفهوم تعارض منافع و حتی خیز برای ایجاد و تکوین قانونی مستقل درباره مدیریت تعارض منافع صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان به لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب (۱۳۳۷)، قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب (۱۳۷۲)، قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب (۱۳۷۳)، [قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب \(۱۳۸۶\)](#)، قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی مصوب (۱۳۹۷)، قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب (۱۳۸۷) و قانون رسیدگی به دارایی مقامات و مسئولین و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب (۱۳۹۱)، و نیز ماده (۳۴)، قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳)، به‌منظور افزایش سطح سلامت و ایمنی مواد غذایی و جلوگیری از تعارض منافع و کارآمدسازی نظارت بهداشتی و فنی دولت بر کارخانه‌ها و کارگاه‌های تهیه مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و ... اشاره کرد.

با این‌وجود، مهم‌ترین اقدام همساز برای مدیریت تعارض منافع و کاهش شمار پیدایش و اثرگذاری آن بر نظام اداری، تهیه و تدوین لایحه «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی» است که پیش‌نویس لایحه مذکور، اولین بار در سال ۱۳۹۶ توسط مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری به‌منظور دریافت نظرات نخبگان منتشر شد. هم‌زمان با بررسی لایحه مدیریت تعارض منافع در دولت، در اسفندماه ۱۳۹۷ طرحی با عنوان «مدیریت تعارض منافع» در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد. این طرح در آبان‌ماه ۱۴۰۰ به‌صورت دو شوری در صحن علنی مجلس شورای اسلامی تصویب و برای بررسی‌های بیشتر به کمیسیون اجتماعی عودت داده شد. همچنین در تاریخ ۱۴۰۰/۰۶/۱۶ طرحی با نام «ارتقای سلامت اداری و پیشگیری از فساد» به شماره ثبت ۶۲۴ در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد که شباهت بسیاری به طرح مدیریت تعارض منافع داشته است.

لایحه یک‌فوریتی نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی با دعوت از کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس و با حضور نمایندگان دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت و درنهایت در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۸/۲۳ این کمیسیون با طرح ارتقای سلامت اداری و پیشگیری از تعارض منافع (ثبت ۶۲۴) و طرح مدیریت تعارض منافع (ثبت ۵۷) در راستای اجرای تبصره «۱» ماده (۱۴۳) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ادغام و با اصلاح در عنوان و متن به تصویب رسید.

جدول ۲. پیشینه تقنینی

ردیف	نام سند (قانون... / تصویب‌نامه...)	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	شماره ماده / صفحه	نکات برجسته / نقاط ضعف و قوت / پیامدهای اجرا
۱	معاهده مقابله با فساد	سازمان ملل متحد	۱۳۸۷	بند «۴» ماده (۷)	سیاست‌گذاری برای رفع تعارض منافع ازجمله بایسته‌های پیش روی دولت‌ها در زمینه پیشگیری از فساد مالی و اداری محسوب می‌شود.
۲	منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلس و کارمندان دولت، در معاملات دولتی و کشوری	مجلس شورای اسلامی	۱۳۳۷	چهار ماده و پنج تبصره	ممانعت از مداخله کارکنان دولت و صاحب‌منصبان در معاملات دولتی به‌منظور جلوگیری از اعمال نفوذ احتمالی آنان در آن معاملات/ محدود کردن قدرت کارکنان دولت حداقل در امور معاملات
۳	ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۲	ماده (۱)	قبول هرگونه پورسانت از قبیل وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال با هر عنوان به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در رابطه با معاملات خارجی قوای سه‌گانه، سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی، نیروهای مسلح، نهادهای انقلابی، شهرداری‌ها و کلیه تشکیلات وابسته به آنها ممنوع است.

ردیف	نام سند (قانون... / تصویب نامه...)	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	شماره ماده / صفحه	نکات برجسته / نقاط ضعف و قوت / پیامدهای اجرا
۴	ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۳	ماده (۱)	با توجه به اصل (۱۴۱) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هر شخص می‌تواند تنها یک شغل دولتی را عهده‌دار شود.
۵	قانون مدیریت خدمات کشوری	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۶	دارای ۱۲۸ ماده	دارای سه هدف اصلی «یکپارچه‌سازی نظام اداری و استخدامی»، «کوچک‌سازی دولت» و «شایسته‌سالاری» است. این قانون در پی آن بود تا چندگانگی موجود در نحوه استخدام و ورود به خدمت، نظام پرداخت‌ها و صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی را از بخش دولتی خارج کند.
۶	اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۷	دارای ۹۲ ماده	با توجه به ذیل اصل (۴۴) قانون اساسی و مفاد اصل (۴۳) اهداف مهم این قانون عبارتند از: - شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی، - گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به منظور تأمین عدالت اجتماعی، - ارتقای کارایی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری، - افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی، - افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی، - کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی، - افزایش سطح عمومی اشتغال، - تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها.
۷	قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۷	۱۳	کلید مسئولان دستگاه‌های مشمول این قانون موظفند بدون فوت وقت از شروع یا وقوع جرائم مربوط به ارتشا، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی در معاملات دولتی، اخذ درصد (پورسانت) در معاملات داخلی یا خارجی، اعمال نفوذ بر خلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی در مواردی که ممنوعیت قانونی دارد، تحصیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیرقانونی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و تضییع آنها، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ وجه یا مال غیرقانونی یا امر به اخذ آن، منظور نمودن نفعی برای خود یا دیگری با هر عنوان اعم از کمیسیون، پاداش، حق الزحمه یا حق العمل در معامله یا مزایده یا مناقصه و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی در حوزه مأموریت خود بلافاصله باید مراتب را به مقامات قضایی و اداری رسیدگی‌کننده به جرائم و تخلفات گزارش کنند.
۸	رسیدگی به داریی مقامات و مسئولین و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۱	۲	به منظور افزایش اعتماد عمومی مردم به مسئولان جمهوری اسلامی ایران و ارتقای سلامت اداری، یکی از شرایط تصدی سمت‌های موضوع این قانون، تعهد به ارائه فهرست داریی‌های خود، همسر و فرزندان تحت تکفل، در قالب خوداظهاری به قوه قضائیه است.
۹	قانون برنامه هفتم توسعه	مجلس شورای اسلامی	۱۴۰۳	۳۴	به منظور افزایش سطح سلامت و ایمنی مواد غذایی و جلوگیری از تعارض منافع، وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و جهاد کشاورزی مجازند، برای کارآمدسازی نظارت بهداشتی و فنی دولت بر کارخانه‌ها و ... نسبت به صدور مجوز تأسیس کانون‌های مسئولان فنی و بهداشتی با رعایت قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار اقدام کنند.
۱۰	لایحه نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۸	۴۰ ماده	لایحه «مدیریت تعارض منافع در خدمات عمومی» با هدف ارتقای اعتماد عمومی به نظام سیاسی و اداری کشور، پیشگیری از تأثیر منافع شخصی کارمندان و مدیران بخش عمومی بر نحوه انجام وظایف و اختیارات آنها، ارتقای شفافیت در جامعه و تقویت پاسخ‌گویی نظام سیاسی اداری در برابر مردم، تدوین شده است.
۱۱	طرح مدیریت تعارض منافع در مؤسسات عمومی	مجلس شورای اسلامی	۱۴۰۳	۱۵ ماده	هدف از طرح مدیریت تعارض منافع، ارتقای اعتماد عمومی، پیشگیری از تأثیر منافع شخصی مسئولان و کارمندان بر نحوه انجام وظایف و اختیارات قانونی آنها، ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد و تقویت کارآمدی و کارایی است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۳. بررسی لایحه و طرح

ساختار کلی طرح و لایحه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی، شامل بخش‌های زیر است: ۱. تعاریف و کلیات، ۲. ساختار و تشکیلات مدیریت تعارض منافع، ۳. الزامات مدیریت تعارض منافع، ۴. ضمانت اجرا و سایر قوانین. در ادامه به صورت جداگانه به تحلیل هر بخش از لایحه و طرح مذکور پرداخته می‌شود [۲۱].

۱-۳. بخش اول: تعاریف و کلیات

جدول ۳. تعاریف و کلیات

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌های مجلس	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
با توجه به سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری و همچنین اهمیت و پیچیده بودن موضوع و به منظور بیان اهداف و رویکردهای قانون به گونه‌ای که بعداً در تفاسیر اجرایی، قضایی و تقنینی راهگشا باشد، پیشنهاد می‌شود: در ابتدای طرح ذیل یک ماده به اهداف قانون پرداخته شده و قید شود که این قانون در راستای تحقق کدامیک از سیاست‌های کلان است.	پیشنهاد الحاق ماده جدید: این قانون در راستای تحقق بندهای «۲۵، ۲۶ و ۲۴» سیاست‌های کلی نظام اداری با هدف پیشگیری از فساد، ارتقای اعتماد عمومی، تقویت پاسخ‌گویی و کارآمدی و ارتقای سلامت نظام اداری از طریق آگاهی‌بخشی و شفاف‌سازی، پیشگیری از بروز موقعیت‌های تعارض منافع و کمینه‌سازی تأثیر منافع شخصی بر انجام وظایف قانونی تصویب می‌شود.	مفاهیم و اصطلاحات زیر در این قانون در معانی مشروح ذیل به کار می‌روند:		(۱)	اصطلاحات به کار رفته در این قانون در معانی مشروح ذیل به کار می‌روند:		(۱)
در متن تعریف، اولاً لایحه اصطلاح «تعارض» مجدداً آورده شده که مناسب است از اصطلاح «ترجیح» استفاده شود. ثانیاً اعمال بی‌طرفانه یا بدون تبعیض مغایر با بند «۹» اصل سوم قانون اساسی در خصوص تبعیض رواست. همچنین اعمال بی‌طرفانه عبارتی مبهم است؛ چراکه اتفاقاً اعمال صلاحیت‌ها باید با طرفداری از محرومان، مستضعفان و اقشار آسیب‌پذیر باشد. بنابراین برای پرهیز از وجود چنین چالشی، پیشنهاد حذف عبارت مذکور داده می‌شود.	موافقت کلی با متن طرح همراه با اصلاحات زیر: عبارت «می‌تواند منجر به عدم اعمال صحیح، بی‌طرفانه و بدون تبعیض صلاحیت‌ها اعم از وظایف و اختیارات شود» حذف شود. <u>موقعیت یا شرایطی که احتمال ترجیح منفعت شخصی بر منافع عمومی در مقام انجام وظایف یا اعمال اختیارات قانونی وجود داشته باشد.</u>	تعارض منافع: عبارت از موقعیت یا شرایطی است که ترجیح منافع شخصی یا گروهی بر منافع عمومی، می‌تواند منجر به عدم اعمال صحیح، بی‌طرفانه و بدون تبعیض صلاحیت‌ها اعم از وظایف و اختیارات شود.	«الف»	(۱)	تعارض منافع: موقعیتی که منفعت شخصی مشمولان این قانون در مقام انجام وظایف یا اعمال اختیارات قانونی آنان در تعارض با منافع عمومی قرار می‌گیرد و می‌تواند انجام بی‌طرفانه و بدون تبعیض وظایف مذکور را مانع شود.	«۱»	(۱)
در تعریف لایحه: در مقام عمل ربط دادن عواید غیرمستقیم به عضویت مشمول در سازمان، حزب یا تشکل سخت است. همچنین در تعریف طرح: اصلاح منافع مادی و غیرمادی دارای ابهام است. پیشنهاد حذف اصطلاح «منفعت گروهی» بنا به دلیلی که در ادامه می‌آید.	پیشنهاد اصلاح: حق یا امتیاز مالی یا غیرمالی که به خود یا بستگان یا شرکا یا احزاب یا اصناف یا سازمان‌های مردم‌نهادی که شخص مشمول در آنها عضویت دارد، تعلق می‌گیرد و یا ضرر و زیانی را از آنها دفع می‌کند.	منافع شخصی: هرگونه منافع مادی یا غیرمادی بالقوه یا بالفعل که به شخص یا بستگان، شرکا و یا نمایندگان قانونی آنها تعلق می‌گیرد.	«ب»	(۱)	منفعت شخصی: حق یا امتیازی بالفعل، مالی یا غیرمالی که تماماً یا جزاً و به طور مستقیم یا غیرمستقیم عاید یکی از اشخاص مشمول موصوف در ماده (۳) این قانون شود یا زیانی را از وی دفع کند.	«۲»	(۱)

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌های مجلس	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
قید منافع گروهی؛ التزامی در تعریف جداگانه آن ایجاد می‌کند که با تعریف منافع گروهی یا حصر ایجاد می‌شود و یا به‌قدری سطح شمولیت آن وسیع می‌شود که تعریف را بی‌خاصیت می‌کند.	پیشنهاد حذف	منافع گروهی: هرگونه منفعت مادی یا غیرمادی بالقوه یا بالفعل که متعلق به گروهی است که شخص به‌نحو به آن وابستگی دارد، نظیر عضویت در سازمان، حزب و تشکل.	«پ»	(۱)	منظور از عواید غیرمستقیم، حق امتیاز یا منافع است که به بستگان شخص مشمول تعلق گیرد یا از طریق بستگان و اشخاص دیگر در اختیار خود شخص مشمول قرار داده شود.	تبصره	(۱)
با توجه به ارجاع تعریف بستگان به ماده (۱۰۳۱) قانون مدنی، تعریف آورده شده در لایحه دقیق‌تر است. از طرفی چون در احکام آمده تغییراتی اعمال شده، با توجه به میزان سختگیری تنها در یک‌جا نیاز به تفکیک بستگان بود که در متن قید شده است، بنابراین در تعریف نیاز به تفکیک بستگان (۲۹۱) وجود ندارد.	موافق تعریف لایحه و اصلاح جزئی آن: افراد دارای قرابت نسبی یا سببی از طبقات اول و دوم تا درجه دوم با اشخاص مشمول این قانون یا دارای قرابت نسبی یا سببی از طبقات اول و دوم تا درجه دوم با عروس یا داماد اشخاص مشمول این قانون. فرزندخوانده از نظر قرابت، در حکم فرزند است.	بستگان: از نظر این قانون بستگان شامل افراد زیر است: ۱. پدر، مادر، فرزند، همسر، فرزندخوانده، برادر، خواهر، عروس و داماد؛ ۲. نوه، پدر و مادر همسر، فرزندان غیرنسبی همسر، فرزندان برادر و خواهر، عمو، عمه، خاله و دایی.	«ت»	(۱)	بستگان: افراد دارای قرابت نسبی یا سببی از طبقات اول و دوم تا هر درجه با اشخاص مشمول این قانون یا دارای قرابت نسبی یا سببی از طبقات اول و دوم تا درجه دوم با برادر و خواهر یا با عروس یا داماد اشخاص مشمول این قانون. فرزندخوانده از نظر قرابت، در حکم فرزند است.	«۳»	(۱)
در متن نهایی حذف شده است.	پیشنهاد حذف				تأثیر ناروا: تأثیر خلاف قوانین یا خلاف قواعد رقابت منصفانه یا بدون وجود سبب متعارف.	«۴»	(۱)
	موافق تعریف لایحه	مدیریت تعارض منافع: کلیه تصمیمات، تدابیر و اقدامات لازم اعم از اداری، نظارتی، قضایی و شبه‌قضایی که به‌موجب قوانین و مقررات برای پیشگیری یا رفع یا کاهش تأثیرات سوء، موقعیت‌های تعارض منافع اتخاذ می‌شود.	«ث»	(۱)	مدیریت تعارض منافع: کلیه اقدامات و تدابیر اداری، نظارتی، قضایی و شبه‌قضایی لازم برای پیشگیری از بروز تعارض منافع و رفع یا کاهش تأثیرات سوء، موقعیت‌های تعارض منافع.	«۵»	(۱)
	پیشنهاد حذف: با توجه به توضیحات آتی مبنی‌بر حذف ماده مربوطه، پیشنهاد حذف در قسمت تعاریف داده می‌شود.	ستاد: ستاد ملی مدیریت تعارض منافع موضوع ماده (۳) این قانون.	«ج»	(۱)	-	-	(۱)

مأخذ: همان.

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌های مجلس	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
با توجه به ارجاع تعریف مقامات به ماده (۳) قانون رسیدگی و تصریح اشخاص در ماده مذکور، تعریف مناسب است. تعریف مؤسسات عمومی در طرح به ماده (۱) قانون انتشار و ماده (۲۹) قانون برنامه ششم ارجاع شده است. این تعریف از شمولیت قابل قبولی برخوردار است، اما تمام نهادهایی که به نوعی در ارائه خدمات عمومی نقش دارند را دربر نمی‌گیرد. راه حل جایگزین استفاده از تعریف دستگاه به جای مؤسسات در قسمت تعاریف می‌باشد، به طوری که تمام نهادهای ارائه دهنده خدمات عمومی اعم از دولتی و غیردولتی را شامل شود. همچنین عبارت «از جمله» موجب عدم حصر تعریف و ابهام در آن می‌شود.	تعریف مقامات و مسئولان حفظ شود. تعریف مؤسسات عمومی حذف.	مؤسسات عمومی: مؤسسات موضوع بند «د» ماده (۱) قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، مصوب ۱۳۸۷/۰۶/۱۱ مجلس شورای اسلامی از جمله دستگاه‌های موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی.	«ج»	(۱)	مقامات و مسئولان: منظور کلیه افراد مذکور در ماده (۳) قانون رسیدگی به داریایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۱ است.	«۶»	(۱)
	موافق	وظایف و اختیارات نظارتی: کلیه وظایف و اختیاراتی که در قوانین و مقررات مختلف با هدف واپایش (کنترل) و نظارت بر امری و با عناوینی نظیر واپایش (کنترل)، نظارت، بازرسی، بررسی، پایش و تطبیق پیش‌بینی شده است.	«ه»	(۱)	وظایف و اختیارات نظارتی: کلیه وظایف و اختیاراتی که در قوانین و مقررات مختلف با هدف واپایش (کنترل) و نظارت بر امری و با عناوینی نظیر واپایش (کنترل)، نظارت، بازرسی، بررسی، پایش و تطبیق پیش‌بینی شده است.	«۷»	(۱)
	موافق	وظایف و اختیارات محاسباتی: کلیه وظایف و اختیاراتی که در قوانین و مقررات مختلف با هدف محاسبه و ارزیابی امر و با عناوینی نظیر محاسبه، ارزیابی، ارزشیابی، تقویم، ممیزی، برآورد، سطح‌بندی و کارشناسی پیش‌بینی شده است.	«خ»	(۱)	وظایف و اختیارات محاسباتی: کلیه وظایف و اختیاراتی که در قوانین و مقررات مختلف با هدف محاسبه و ارزیابی امری و با عناوینی نظیر محاسبه، ارزیابی، ارزشیابی، تقویم، ممیزی، برآورد، آزمون، سنجش، سطح‌بندی و کارشناسی پیش‌بینی شده است.	«۸»	(۱)
با توجه به توضیحات آتی و حذف از متن در تعاریف نیز باید حذف گردد.	پیشنهاد حذف				شورا: شورای عالی نظارت بر تعارض منافع که به موجب ماده (۴) این قانون تشکیل می‌گردد.	«۹»	(۱)

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌های مجلس	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
به جهت استفاده مکرر در متن تعریف کارکنان نیاز است.	موافق				کارکنان: افرادی که براساس ضوابط و مقررات مربوط بهموجب حکم مقام صلاحیت‌دار یا قرارداد، در یکی از اشخاص حقوقی موضوع ماده (۲) این قانون پذیرفته شده‌اند.	«۱۰»	(۱)
چون در ماده (۲) اشخاص مشمول به تفکیک آورده شده است. عنوان آن در تعاریف غیرضروری و چالش‌انگیز است.	پیشنهاد حذف				اشخاص مشمول: اشخاص مشمول موقعیت تعارض منافع اشخاص حقیقی که در مقام انجام وظایف یا اعمال اختیارات قانونی، باید درباره بخشی از منافع عمومی به‌نحو بی‌طرفانه و بدون تبعیض تصمیم‌گیری نمایند.	«۱۱»	(۱)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول ۴. مشمولین

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
		اشخاص مشمول این قانون عبارتند از:		(۲)	اشخاص مشمول این قانون عبارتند از:		(۲)
ایراد تعریف مشمولان در لایحه، عدم تصریح و شفاف‌سازی دستگاه‌ها و مؤسسات مشمول است؛ که بهتر است به‌جای دسته‌بندی دستگاه، عناوین دستگاه ابتدا تصریح شود. در تعریف ارائه شده در طرح این مهم اعمال شده، اما با توجه به تعریف مؤسسات عمومی در طرح، دایره شمولیت همه دستگاه‌ها را شامل نمی‌شود.	پیشنهاد اصلاح: اشخاص مشمول این قانون عبارتند از: الف) مقامات و مسئولان. ب) سایر کارکنان دستگاه‌ها. الحاق یک بند تحت عنوان تعریف دستگاه در قسمت تعاریف به‌جای تعریف دستگاه. دستگاه: دستگاه‌های موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی به‌همراه استثنائات، دستگاه‌های موضوع ماده (۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، همچنین مؤسسات مأمور به خدمات عمومی که طبق قانون عهده‌دار یک یا چند امر عمومی می‌باشند مانند کانون وکلای دادگستری، کانون کارشناسان رسمی دادگستری، سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، سازمان نظام مهندسی، اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، اتاق‌های اصناف، اتاق‌های تعاون، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی، مدارس و بیمارستان‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه‌ای غیردولتی و مناطق آزاد و ویژه اقتصادی.	الف) کلیه مقامات و مسئولان موضوع ماده (۳) قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۴/۸/۲۴ مجمع تشخیص مصلحت نظام) ب) کلیه کارکنان مؤسسات عمومی	« ۱ »	(۲)	افراد مشمول قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران- مصوب ۱۳۹۱	« ۱ »	(۲)
					مقامات و مسئولان نهادها و واحدهای زیر نظر مقام رهبری اعم از نظامی و غیرنظامی و تولیت آستان‌های مقدس و موقوفات و بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی و تمامی سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های تابع یا وابسته به آنها	« ۲ »	(۲)
					مقامات و مسئولان سازمان‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است.	« ۳ »	(۲)
					کارکنانی که براساس ضوابط و مقررات مربوط به‌موجب حکم مقام صلاحیت‌دار یا قرارداد، در یکی از اشخاص حقوقی موضوع ماده (۲) این قانون پذیرفته شده‌اند.	« ۴ »	(۲)
					رؤسا، مدیران و اعضای هیئت‌مدیره کلیه مؤسسات مأمور به خدمات عمومی که طبق قانون عهده‌دار یک یا چند امر عمومی می‌باشند مانند کانون وکلای دادگستری، کانون کارشناسان رسمی دادگستری، سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، سازمان نظام مهندسی، اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، اتاق‌های اصناف، اتاق‌های تعاون، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی و همچنین مدارس و بیمارستان‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه‌ای غیردولتی	« ۵ »	(۲)

مأخذ: همان.

جدول ۵. مصادیق (مصادیق/بسترهای) تعارض منافع

کارشناسی	بررسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
			ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
		پیشنهاد حذف	(۵)	کلیه بندها	موارد زیر از مصادیق تعارض منافع محسوب می‌شود: ۱. شخص مشمول این قانون یا بستگان او از نظر مالی یا حرفه‌ای و شغلی از تصمیم، اقدام یا دستور مورد نظر به‌نحو ناروا منتفع شوند. ۲. شخص مشمول این قانون از شخصی که در نتیجه تصمیم، اقدام یا دستور مورد نظر، منتفع می‌شود ظرف یک سال پیش یا پس از اتخاذ تصمیم یا اقدام یا دستور، هدیه یا کمک یا مساعدت مالی یا امتیازی دریافت کرده یا بکند. ۳. شخص مشمول این قانون به شخصی که در باره او تصمیم می‌گیرد یا اقدام صورت می‌دهد یا دستور صادر می‌کند، بدهکار بوده یا از او طلب داشته باشد، به‌نحوی که در آن تصمیم یا اقدام یا دستور تأثیر ناروا بگذارد. ۴. بین شخص مشمول این قانون یا بستگان او و شخصی که در نتیجه تصمیم، اقدام یا دستور مورد نظر، منتفع یا متضرر می‌شود، دعوای مدنی یا کیفری در جریان باشد یا اگر در سابق مطرح بوده از تاریخ صدور رأی قطعی، بیش از دو سال نگذشته باشد. ۵. وظایف نظارتی یا محاسباتی متوجه خود شخص مشمول این قانون یا اموال او یا بستگان یا شرکت‌ها و مؤسساتی باشد که وی در آن به هر میزان سهم دارد یا خود او یا بستگان او مدیرعامل یا عضو هیئت‌مدیره آن شرکت و مؤسسه باشند یا بخشی از سرمایه آن شرکت یا مؤسسه متعلق به بستگان او باشد. ۶. شخص عهده‌دار وظایف نظارتی یا محاسباتی هم‌زمان عضو یا بازرس یا حسابرس یا مشاور شخص حقوقی مورد نظارت یا محاسبه باشد. ۷. شخص عهده‌دار وظایف نظارتی یا محاسباتی قبلاً در خصوص موضوع با سمت دیگری رسیدگی یا رسماً اعلام نظر کرده باشد. ۸. شخص مشمول این قانون با وجود منفعت شخصی، نسبت به گزینش، انتخاب، امتحان، داور، اجرای یک مسابقه، آزمون یا رقابت و هر نوع احراز صلاحیت اقدام کند.			

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۳-۲. بخش دوم: ساختار و تشکیلات مدیریت تعارض منافع

جدول ۶. تشکیلات مدیریت تعارض منافع (شورا/استاد ملی مدیریت تعارض منافع)

لایحه		طرح		نظر مرکز پژوهش‌ها	بررسی کارشناسی
ماده	بند	متن	مواد		
(۴)	کل	بهم‌منظور نظارت بر اجرای این قانون، تصویب دستورالعمل‌های اجرایی نحوه مدیریت تعارض منافع، اتخاذ تصمیم در مورد استعلام‌های هیئت‌های مدیریت تعارض منافع دستگاه‌ها، رفع اختلافات در اجرای این قانون، فرهنگ‌سازی، سیاست‌گذاری در زمینه آموزش‌های مرتبط و ایجاد وحدت‌رویه در تصمیمات هیئت‌های مدیریت تعارض منافع، شورایی زیر نظر رئیس‌جمهور و با اعضای زیر تشکیل می‌شود:	۳ و ۴	کل	هدف واضعان این ماده، ایجاد شورایی جهت رصد و تحلیل وضعیت تعارض منافع در کشور و همچنین ارائه پیشنهادهایی جهت رفع و مدیریت آن و تهیه پیش‌نویس‌های قانونی و مقرراتی جهت ارائه به مراجع ذی‌صلاح است. لذا این ستاد هیچ‌گونه وظیفه قاعده‌گذاری یا قانونگذاری و همچنین ایجاد حق و تکلیفی و ایجاد پاداش یا تنبیهی برای شخص یا نهادی ندارد و این ستاد صرفاً جایگاه اندیشم‌ورزی جهت رصد و نظارت بر عملکرد اشخاص و دستگاه‌های مشمول دارد و گزارش‌های خود را برای عموم مردم منتشر خواهد کرد. با توجه به نکات ذیل مواردی جهت مخالفت با ایجاد شورا/ستاد جدید مطرح می‌گردد:
		رئیس‌جمهور (رئیس شورا)؛ معاون حقوقی رئیس‌جمهور؛ رئیس سازمان اداری و استخدامی کشور؛ وزیر اطلاعات؛ وزیر امور اقتصادی و دارایی؛ وزیر دادگستری؛ رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور؛ رئیس سازمان بازرسی کل کشور؛ رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.			۱. عمده وظایفی که در این قانون تعیین شده است از جنس وظایف اجرایی بوده که نیازمند ساختار و تشکیلات اداری است و با توجه به اینکه نهادهای موجود برای این وظایف کفایت می‌کنند باید از ایجاد تشکیلات جدید خودداری کرد، از این جهت نیز سازمان اداری و استخدامی به‌عنوان دبیرخانه هیئت رسیدگی به تخلفات اداری شرایط بهتری برای پیشبرد امور در سطح ملی دارد تا یک شورا یا ستاد.
(۳)	کل	تبصره «۲»: در مواردی که شورا تصمیم هیئت‌های بدوی یا تجدیدنظر را درباره بی‌اعتباری تصمیمات، اقدامات و آرای اشخاص دچار تعارض منافع و نیز تصمیمات مربوط به تعارض منافع موضوع بند «۵» ماده (۲) را خلاف قانون تشخیص دهد، تصمیمات هیئت را نقض و حسب مورد، اتخاذ تصمیم می‌کند.	۳ و ۴	کل	۲. تجربه ستادها و شوراهایی از این قبیل در کشور نشان می‌دهد که تشکیل این شوراها موجب برهم خوردن صلاحیت‌های ذاتی قوای سه‌گانه و عدم امکان پاسخ‌گویی مناسب می‌شود. از سویی بسیاری از ستادها و شوراهای تشکیل شده به دلائل متعدد از جمله اعضای خاص آنها که غالباً در سطح وزیر و معاون وزیر هستند و تعدد کارهای اجرایی دیگر، موجب شده است که تشکیل جلسات این‌گونه شوراها همیشه مسئله اصلی باشد.
		تبصره «۳»: جلسات شورا با حضور دوسوم اعضا رسمیت خواهد داشت و تصمیمات و مصوبات آن با نصف به‌علاوه یک آرای حاضران معتبر و لازم‌الاجرا خواهد بود.			۳. تدوین و ارائه برنامه‌های آموزش و فرهنگ‌سازی به‌منظور ارتقای دانش و مهارت‌افزایی مشمولان این قانون.
(۴)	کل	تبصره «۴»: شورا می‌تواند برای انجام برخی از وظایف خود در زمینه‌های مختلف از جمله ایجاد وحدت‌رویه در تصمیمات هیئت‌های مدیریت تعارض منافع و حل اختلاف مدیریت تعارض منافع، حسب ضرورت کمیسیون‌های تخصصی ایجاد نموده و ترکیب، شرح وظایف و نحوه فعالیت آنها را مشخص کند.	۳ و ۴	کل	۴. ارزیابی و رتبه‌بندی سالیانه دستگاه‌ها از حیث مدیریت موقعیت‌های تعارض منافع و مصادیق تعارض منافع و انتشار عمومی سالیانه آنها و تنظیم و مقرر کردن مقررات مربوط؛
		تبصره «۵»: چنانچه هریک از اعضای هیئت‌های مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف خود به‌عنوان عضو هیئت با یکی از مصادیق تعارض منافع مواجه شوند؛ حسب مورد باید از تصمیم‌گیری یا اقدام یا دستور امتناع کرده و مطابق ترتیبات مقرر در این قانون اقدام نمایند.			۵. سازمان بازرسی کل کشور ارائه نماید و سازمان بازرسی کل کشور نیز مکلف است میزان اجرای این قانون را در دستگاه‌های مشمول ارزیابی و به‌صورت سالیانه به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

مأخذ: همان.

جدول ۷. تشکیلات مدیریت تعارض منافع (هیئت‌های مدیریت تعارض منافع)

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
یکی از تفاوت‌های اصلی لایحه و طرح، تفاوت در رویکرد به مدیریت تعارض منافع در سطح دستگاه‌هاست. در لایحه مواجهه با مدیریت تعارض منافع امری فرایندی است؛ درحالی‌که در طرح مواجهه از جنس رسیدگی است. باین‌حال، در طرح هیچ اشاره‌ای به ضمانت اجرایی (مسئول رسیدگی) احکام نشده است. درحالی‌که وجود هیئت در دستگاه‌های اجرایی امری ضروری است؛ چراکه مدیریت تعارض منافع یک امر فرایندی است که شامل آموزش، اعلام، پایش و رصد موقعیت‌ها و درنهایت رسیدگی می‌باشد تا یک امر صرفاً رسیدگی. باین‌حال، وجود هیئت رافع وحدت ناظر و منظور در دستگاه نمی‌باشد. به عبارت دیگر، براساس متن پیشنهادی لایحه، انتصاب اعضای مدیریت تعارض منافع با بالاترین مقام دستگاه است که این الگوی رسیدگی به تعارض منافع، خود دچار تعارض منافع است. از طرفی در حال حاضر دستگاه‌های اجرایی با تعدد واحدهای پیش‌بینی شده مسئول در حوزه سلامت اداری و مبارزه با فساد مواجهند، ازجمله: هیئت رسیدگی به تخلفات اداری، دفتر بازرسی و ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات، کارگروه ارتقای سلامت اداری به شکل مستقیم و واحد حراست و ... به شکل غیرمستقیم. بر این اساس، استفاده از ظرفیت‌های تعریف شده موجود یک ضرورت است. برای رفع نقیضه (وحدت ناظر و منظور) عضویت نمایندگان نهادهایی که وظیفه پیگیری و مدیریت مبارزه با فساد را در رسالت خود دارند ازجمله: سازمان بازرسی و سازمان اداری استخدامی به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی یکی از راه‌حل‌هاست. باین‌وجود، به دلیل ایجاد دیوان‌سالاری رسمی احتمال برگزاری جلسات به شکل منظم و کارآمد کاهش می‌یابد یا روال روزمره دستگاه‌ها مختل می‌شود. این درحالی است که موضوع تعارض منافع موقعیت‌محور است و مشمولان در صورت مواجهه با این موقعیت‌ها بنا به احکام این قانون باید اقدامی در تعامل با هیئت مدیریت تعارض منافع انجام داده و یا کسب تکلیف نمایند. لذا نیاز به ساختاری چابک است و باید در کمترین زمان ممکن هیئت تشکیل جلسه داده و اعلام نظر نماید. با توجه به جمیع جوانبی که در بالا ذکر شد، نظر پیشنهادی مرکز این است که تمام موضوعات مربوط به مدیریت تعارض منافع به هیئت تخلفات اداری دستگاه‌ها واگذار شود (با کمک گرفتن و درگیر کردن و حتی‌المقدور ادغام سایر ساختار و تشکیلات استقرار یافته موجود در سطح دستگاه‌ها ازجمله دفتر بازرسی و ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات)؛ چراکه این سازمان در حال حاضر دارای سازوکار و تشکیلات منسجم‌تر و تجربه شده‌تر است که هدف این قانون را نسبت به زمانی که یک نهاد جدید تشکیل شود و زمان زیادی نیاز داشته باشد تا در نظام حقوقی جایگاه خود را بیابد، تسهیل می‌کند.	پیشنهاد اصلاح ماده به شرح ذیل به منظور اجرای این قانون هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری با عنوان «هیئت مدیریت تعارض منافع» در هریک از دستگاه‌ها براساس قانون رسیدگی به تخلفات اداری تشکیل می‌شود.				(۵)		به منظور مدیریت و رسیدگی به موارد تعارض منافع، هیئت‌های مدیریت تعارض منافع به شرح زیر تشکیل می‌شود:
					(۵)	«۱»	در دستگاه‌های اجرایی موضوع بندهای «۲»، «۳» و «۴» ماده «۲» این قانون، بدون توسعه تشکیلات و با استفاده از نیروی انسانی موجود، هیئت بدوی مدیریت تعارض منافع در مرکز دستگاه با عضویت پنج نفر که حداقل از آنها حقوق‌دان باشد و هیئت‌های بدوی استانی مدیریت تعارض منافع در ستاد دستگاه واحدهای استانی آن با عضویت سه نفر که حداقل یک نفر از اعضا حقوق‌دان باشد با حکم بالاترین مقام دستگاه تشکیل می‌شود. در مواردی که هیئت مدیریت تعارض منافع در واحدهای شهرستانی و کوچکتر نیز با عضویت سه نفر که احکام آنها را بالاترین مقام دستگاه صادر می‌کند، تشکیل می‌شود و رسیدگی در هیئت‌ها با اعلام اشخاص دچار تعارض منافع یا گزارش موثق اشخاص آغاز می‌شود.

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
با توجه به ساختار و تشکیلات پیشنهادی که در بالا آورده شده از جمله: استفاده از ظرفیت نهادهای موجود نظیر سازمان اداری و استخدامی و تغییر ترکیب هیئت‌های مدیریت تعارض منافع و همچنین تغییراتی که در احکام حاصل شد، و ضرورت رعایت صلاحیت‌های ذاتی قوای سه‌گانه اصلاحات بدین‌شرح پیشنهاد شد.	پیشنهاد اصلاح ماده: وظایف هیئت‌های مدیریت تعارض منافع دستگاه به‌شرح ذیل است: ۱. رصد و پایش موقعیت‌ها و مصادیق تعارض منافع در دستگاه با کمک مراکز پژوهشی، اندیشگاہی، سازمان‌های مردم‌نهاد، رسانه‌ها، انجمن‌های علمی-تخصصی و ثبت در سامانه مدیریت تعارض منافع. ۲. ارائه پیشنهادهای لازم به‌منظور اصلاح قوانین و مقررات، ساختارها، روش‌ها و فرایندها و طراحی و راه‌اندازی سامانه‌های مورد نیاز برای مدیریت موقعیت‌های تعارض منافع دستگاه به مراجع ذی‌صلاح. ۳. تهیه و تنظیم گزارش فعالیت‌ها در راستای مدیریت موقعیت‌های تعارض منافع دستگاه و ثبت در سامانه مدیریت تعارض منافع. ۴. پیگیری اجرای برنامه‌های آموزشی و فرهنگ‌سازی به‌منظور ارتقای دانش و مهارت‌افزایی مشمولان این قانون. ۵. ثبت و نگهداری موارد تعارض منافع اعلام شده به هیئت توسط مشمولان در سامانه مدیریت تعارض منافع. ۶. ارائه مشاوره به مشمولان و اتخاذ تصمیم و اقدام لازم درخصوص موارد اعلام شده به هیئت.				(۵)	«۲»	وظایف هیئت مدیریت تعارض منافع به‌شرح زیر است: الف) تعیین فهرست مصادیق تعارض منافع در دستگاه متبوع؛ ب) برنامه‌ریزی و نظارت در جهت پیشگیری از تعارض منافع؛ پ) رسیدگی به اعتراضات اشخاص ذی‌نفع نسبت به تصمیمات کمیته مدیریت تعارض منافع؛ ت) دستور خودداری از شرکت در جلسه و امتناع از رسیدگی و واگذاری موضوع به شخص دیگر؛ ث) اجازه شرکت در جلسه تصمیم‌گیری یا تصریح به وجود تعارض منافع در صورت جلسه؛ ج) اعلام بی‌اعتباری تصمیم یا احترام به رأی اشخاص دچار تعارض منافع، چه به‌صورت فردی باشد یا به‌عنوان یکی از اعضا هیئت‌ها، کمیسیون‌ها و تمامی مراجع مشابه تصمیم‌گیر؛

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
در مورد برش استانی و شهرستانی هیئت‌ها باید تعریف، شمولیت، سازوکار اجرا و سایر موارد کامل آورده شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود از متن قانون حذف و در آیین‌نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف شود.	پیشنهاد حذف				(۵)	«۳»	کمیته مدیریت تعارض منافع شهرستانی وظایف هیئت‌های بدوی تعارض منافع را جزء درباره اعلام بی‌اعتباری تصمیم، اقدام یا رای اشخاص دچار تعارض منافع را دارد.
					(۵)	«۴»	تصمیمات کمیته مدیریت تعارض منافع با درخواست ذی‌نفع ظرف ۱۰ روز از زمان ابلاغ قابل اعتراض در هیئت بدوی مدیریت تعارض منافع استانی بوده و رای هیئت بدوی قطعی است.
					(۵)	«۵» «۷»	به‌منظور رسیدگی به اعتراض اشخاص ذی‌نفع نسبت به تصمیمات هیئت بدوی مدیریت تعارض منافع مبنی بر اعلام بی‌اعتباری تصمیمات اقدام یا رای اشخاص دچار تعارض منافع، هیئت تجدیدنظر مدیریت تعارض منافع در ستاد وزارتخانه یا سازمان مستقل با عضویت پنج نفر که حداقل یک‌نفر حقوق‌دان باشد، با حکم وزیر یا رئیس سازمان مستقل تشکیل می‌شود. تبصره: منظور از سازمان مستقل سازمانی است که زیرمجموعه یک وزارتخانه یا سازمان دیگر نبوده و ممکن است دارای سازمان، مؤسسات و شرکت‌های تابعه باشد.
					(۵)	«۶»	نحوه تشکیل هیئت بدوی و تجدیدنظر در دستگاه‌های موضوع بند «۵» ماده (۲) این قانون و تشکیل هیئت مدیریت تعارض منافع بند مذکور و نیز شرایط اعضای هیئت‌های موضوع این ماده، ترتیب رسیدگی و آیین ابلاغ هیئت و جهات و شیوه اعتراض به آرای هیئت‌ها، در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین خواهد شد.

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۳-۳. بخش سوم: الزامات (احکام) مدیریت تعارض منافع

جدول ۸. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید شرکت در جلسه

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
در صدر ماده لایحه، اصطلاح «و همچنین» موجب شده دو طیف مخاطب ایجاد شود: ۱. افراد مشمول و ۲. اعضای شوراهای که باید اصلاح شود. نکته دیگر آنکه به‌منظور شفافیت این حکم پیشنهاد حذف اصطلاح «از جمله» در متن قانون داده می‌شود. گزاره «عدم امتناع و علت آن در صورت جلسه قید شود» نیز دارای ابهام بوده و در عمل غیرقابل اثبات است. بنابراین حذف آن ضرورت دارد.	پیشنهاد اصلاح ماده: کلیه اشخاص مشمول این قانون که عضو هریک از نهادهای شورایی دارای صلاحیت وضع مقررات تحت هر عنوانی اعم از شورا، ستاد، کمیته و کمیسیون هستند، هرگاه در فرایند اتخاذ تصمیم بایک‌ای از موقعیت‌های تعارض منافع مواجه شوند، ضمن اعلام مراتب به هیئت مربوطه، باید حسب تشخیص هیئت، از شرکت در جلسه یا رأی‌گیری یا هر دو منع شوند. در صورت تصمیم بر شرکت در جلسه علت آن در صورت جلسه قید می‌شود. تبصره «۱»: هریک از اعضا نیز می‌تواند تعارض منافع سایر اعضای حاضر در جلسه را ضمن تذکر به آنان به هیئت یا رئیس جلسه مربوطه گزارش کند و مشمول حکم ماده می‌شود. تبصره «۳»: در نهادها و شوراهایی که هیئت مدیریت تعارض منافع پیش‌بینی نشده است، تشخیص با رئیس جلسه است. تبصره «۴»: عدم حضور یک یا چند شخص در جلسه به‌دلیل وجود تعارض منافع، نباید به‌گونه‌ای باشد که موجب تعطیلی جلسه شود یا جلسه را از اکثریت بیندازد یا معلق یا معوق کند.				کلیه اشخاص مشمول این قانون و همچنین اعضای هریک از شوراهای و نهادهای تصمیم‌گیرنده از قبیل نهادهای زیر در صورتی که در مقام انجام وظیفه و اتخاذ تصمیم با یکی از موارد تعارض منافع مذکور در ماده (۳) این قانون مواجه شوند، ضمن اعلام مراتب به هیئت مدیریت تعارض منافع مربوط، باید حسب تشخیص از شرکت در جلسه یا رأی‌گیری یا هر دو امتناع نمایند. هریک از اعضا نیز می‌تواند تعارض منافع سایر اعضای حاضر در جلسه را ضمن تذکر به آنان به هیئت مدیریت تعارض منافع یا رئیس نهاد مربوط گزارش کند. عدم امتناع و علت آن در صورت جلسه قید می‌شود و با رعایت مقررات قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸/۵/۳۱ به اطلاع عموم می‌رسد: ۱. مجلس شورای اسلامی؛ ۲. شورای نگهبان؛ ۳. هیئت وزیران؛ ۴. مجمع تشخیص مصلحت نظام؛ ۵. شوراهای عالی انقلاب فرهنگی، امنیت ملی و فضای مجازی و سایر نهادهای شورایی که تحت ریاست رئیس‌جمهور یا معاون اول رئیس‌جمهور اداره می‌شوند؛ ۶. هیئت عمومی دیوان عالی کشور؛ ۷. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری؛ ۸. شورای عالی استان‌ها و شوراهای اسلامی شهر و روستا؛ ۹. شورای عالی بورس و اوراق بهادار؛ ۱۰. شورای عالی بیمه؛ ۱۱. شورای رقابت؛ ۱۲. شورای پول و اعتبار.	(۶)	

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
به‌نظر تدوین‌کنندگان لایحه به‌منظور رعایت اصولی نظیر اصل هشتادوپنجم قانون اساسی، تبصره موجود را قید نموده‌اند. در صورتی که باید تمام جایگاه‌هایی که تصمیمات آن قائم به اشخاص عضو است و نمی‌توان آن را به‌غیر واگذار نمود یا از آن استنکاف ورزید نیز قید شود. چراکه عدم در نظر گرفتن آن می‌تواند مشکلاتی در فرایندهای اجرایی پدید آورد.	پیشنهاد اصلاح تبصره: مقاماتی که صلاحیت آنها قائم به شخص و غیرقابل واگذاری به دیگران است، از شمول این ماده خارج هستند.				(۶)	تبصره	مصوبات جلسه علنی مجلس شورای اسلامی و تصویب‌نامه‌های هیئت‌وزیران از شمول این قانون مستثناست.
کلیات مواد آورده شده در متن لایحه موافقت می‌شود. از جنبه تلخیص و دقیق‌تر شدن مواد، پیشنهاد تغییرات داده می‌شود. همچنین صرف بی‌اعتبار بودن رأی یا تصمیم اتخاذ شده از طرف فرد دارای تعارض منافع، تکافو نداشته و باید انتفاع شخص مشمول ناشی از تصمیمات نیز منظور و محدود شود.	پیشنهاد اصلاح: مختصر کردن مواد متناظر در لایحه و الحاق یک تبصره ماده: هرگاه هیئت و یا رئیس جلسه با تعارض منافع برخی از شرکت‌کنندگان مواجه گردند، ادامه جلسه منوط به تعیین تکلیف تعارض منافع شخص مشمول است. ماده: چنانچه شخصی که طبق این قانون باید از شرکت در جلسه یا رای‌گیری امتناع کند با وجود اطلاع از ممنوعیت در رای‌گیری شرکت کند، رأی یا تصمیم اتخاذ شده از تاریخ کشف، بی‌اعتبار است و باید مجدداً تصمیم‌گیری شود. تبصره: هرگونه انتفاع شخص مشمول، ناشی از تصمیمات موضوع ماده فوق، موجب ضمان و مسئولیت مدنی وی می‌باشد.				(۷)		کلیه اشخاص حقوقی مذکور در ماده (۲) این قانون که اشخاص مشمول این قانون در جلسات آنها شرکت می‌کنند باید ترتیبی اتخاذ کنند که قبل از برگزاری هر جلسه، وضعیت تعارض منافع شرکت‌کنندگان معلوم شود و امتناع یک یا چند شخص از شرکت در جلسه به‌دلیل وجود تعارض منافع، به‌گونه‌ای نباشد که موجب تعطیلی جلسه شود یا جلسه را از اکثریت بیندازد یا معلق یا معوق کند. چنانچه وجود تعارض منافع در حین جلسه معلوم شود و در نتیجه امتناع، اکثریت لازم برای تصمیم‌گیری متفی شود باید موضوع در جلسه‌ای دیگر و براساس نظر هیئت مدیریت تعارض منافع موضوع ماده (۵) این قانون تصمیم‌گیری شود.
					(۸)		هرگاه هیئت مدیریت تعارض منافع و یا مسئول جلسه با تعارض منافع برخی از شرکت‌کنندگان مواجه گردند، امکان ادامه جلسه و اخذ رأی وجود ندارد و در هر مرحله موظفند از ادامه رسیدگی خودداری نمایند. چنانچه شخصی که طبق این قانون باید از شرکت در جلسه یا رای‌گیری امتناع کند با وجود اطلاع از ممنوعیت در رای‌گیری شرکت کند رأی یا تصمیم اتخاذ شده از تاریخ کشف، بی‌اعتبار است و مجدداً تصمیم‌گیری می‌شود و مسئولیت مدنی ناشی از پیامدهای این بی‌اعتباری متوجه او خواهد بود. همچنین متخلف مطابق قوانین و مقررات مربوط، به ۶ ماه انفصال تا انفصال دائماً سلب عضویت از مرجع مرتبط محکوم می‌گردد.

جدول ۹. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید وظایف و اختیارات نظارتی و محاسباتی

لایحه		طرح			نظر مرکز پژوهش‌ها	بررسی کارشناسی
ماده	بند	متن	ماده	بند		
(۹)		چنانچه شخص مشمول این قانون دارای وظایف و اختیارات نمایندگی، نظارت یا محاسباتی باشد در صورتی‌که پیش از اقدام، متوجه وجود تعارض منافع گردد، باید ضمن گزارش موضوع به مقام مافوق و هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط، از انجام وظیفه امتناع کرده و حسب مورد طبق دستور کتبی آنان اقدام نماید.	(۸)		ماده: در موارد زیر انجام وظایف و اختیارات نظارتی و محاسباتی از سوی اشخاص مشمول این قانون ممنوع بوده و شخص مشمول موظف است موارد ممنوعیت خود را به مقام مافوق به‌طور رسمی اعلام نماید، مقام مافوق در این موارد وظایف شخص مشمول را به شخص دیگری محول می‌نماید.	
(۹)	تبصره	در کلیه مواردی که مقام مافوق یک‌شخص حقوقی باشد گزارش مربوط، به آن شخص حقوقی ارائه خواهد شد.		الف) در مواردی که انجام وظایف و اختیارات نظارتی یا محاسباتی از سوی شخص در مورد خود یا اموال او یا بستگانش یا شرکت‌ها و مؤسساتی است که وی یا بستگانش مدیرعامل یا عضو هیئت‌مدیره آن شرکت و مؤسسه بوده یا بیش از پنج درصد (۵٪) سهام‌دار آن باشند؛		
(۱۰)		چنانچه تعارض منافع نوعاً معلوم نباشد و حین انجام وظایف و اختیارات نظارتی یا محاسباتی مشخص شود، اما عملاً امکان گزارش به مقام مافوق یا هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط و کسب تکلیف از آنها در موقع مقتضی وجود نداشته باشد و امتناع از ادامه انجام وظیفه موجب اختلال اساسی در امر نظارت و محاسبه و فوت منافع عمومی شود اجرای وظیفه باید ادامه یافته و وجود تعارض منافع، ضرورت ادامه مداخله و نتیجه اقدامات صورت گرفته در صورت جلسه قید گردد و به هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط گزارش شود. مقام مافوق پس از اطلاع از موضوع باید درخصوص تأیید یا انجام مجدد وظیفه نظارتی یا محاسباتی تصمیم بگیرد.		ب) در مواردی که شخص مسئول انجام وظایف و اختیارات نظارتی یا محاسباتی، یا بستگان وی عضو یا همکار یا مشاور مؤسسه یا نهاد مورد نظارت یا مورد محاسبه باشند؛		
		کلیه اشخاصی که به‌موجب قوانین و مقررات، انجام وظیفه‌ای از قبیل صدور هر نوع گواهی یا مجوز یا سند یا اوراق برعهده آنها گذاشته شده است در صورت مواجهه بودن با تعارض منافع، باید موضوع را به مقام مافوق خود گزارش کنند. مقام مافوق در صورت تأیید باید رسیدگی به موضوع را به شخص دیگر ارجاع دهد یا در صورت وجود واحدهای مشابه، متقاضی را به نزدیکترین واحد صدور گواهی یا مجوز معرفی کند.		پ) در مواردی که شخص مسئول انجام وظایف و اختیارات نظارتی یا محاسباتی، قبلاً درخصوص موضوع مورد نظارت یا محاسبه، با سمت دیگری رسیدگی کرده یا اعلام نظر رسمی نموده است.		
(۱۱)		چنانچه مقام مافوق نیز با تعارض منافع مواجه باشد ارجاع به نزدیکترین واحد الزامی است. در صورت نبود شخص یا واحد دیگر، باید درخواست متقاضی بررسی و اتخاذ تصمیم انجام شود و موضوع تعارض در سابقه امر درج یا صورت جلسه گردد جلسه گردد. مراتب در هر حالت باید به هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط گزارش شود.		تبصره: هرگاه مقام مافوق شخص مشمول، از موارد فوق مطلع گردد، موظف است از ادامه اقدامات نظارتی و محاسباتی توسط آن شخص جلوگیری به‌عمل آورد.		
(۱۲)		در صورتی‌که شخص مشمول این قانون با وجود تعارض منافع و بدون اعلام این مراتب به هیئت مدیریت تعارض منافع یا مقام مافوق نسبت به گزینش، امتحان، داوری، اجرای یک‌مسابقه، یارقات، صدور گواهی یا مجوز، احراز صلاحیت یا نظارت یا محاسبه اقدام کند یا تصمیم بگیرد، درحالی‌که به‌دلیل تعارض منافع مکلف به امتناع از اقدام یا تصمیم بوده است، اقدام یا تصمیم متخذة توسط هیئت مدیریت تعارض منافع مربوط بی‌اعتبار می‌گردد.				با کلیات ارائه شده در طرح موافق بوده و پیشنهاد می‌شود تبصره مربوطه حذف شود و بند الف مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد.
						الف) در مواردی که انجام وظایف و اختیارات نظارتی یا محاسباتی از سوی شخص در مورد خود یا اموال او یا بستگانش یا شرکت‌ها و مؤسساتی است که وی یا بستگانش مدیرعامل یا عضو هیئت‌مدیره آن شرکت و مؤسسه بوده یا سهام‌دار آن باشند.
						ب) در مواردی که شخص مسئول انجام وظایف و اختیارات نظارتی یا محاسباتی، یا بستگان وی عضو یا همکار یا مشاور مؤسسه‌ها نهاد مورد نظارت یا مورد محاسبه باشند؛
						پ) در مواردی که شخص مسئول انجام وظایف و اختیارات نظارتی یا محاسباتی، قبلاً درخصوص موضوع مورد نظارت یا محاسبه، با سمت دیگری رسیدگی کرده یا اعلام نظر رسمی نموده است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول ۱۰. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید تصدی هم‌زمان دو یا چند شغل

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
تصدی هم‌زمان اشخاص در شغل دولتی در اصل یک‌صد و چهل و یکم قانون اساسی ممنوع شده است و به تبع در قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳ نیز احکامی برای آن در نظر گرفته شده است. در مورد اشتغال هم‌زمان در شغل دولتی و در هیئت‌مدیره و یا به‌عنوان مدیرعامل شرکت‌های خصوصی هم ممنوعیت وضع شده؛ اما برای اشتغال هم‌زمان اشخاص در بخش عمومی و خصوصی احکامی در نظر گرفته نشده است. در این ماده تلاش شده تا این قسمت از خلأ قانونگذاری پوشش داده شود. ممنوعیت اعمال شده در این ماده صرفاً برای مقامات و مسئولین (بند «الف» ماده (۳)) ایجاد شده و باقی‌کارمندان را دربر نمی‌گیرد. منطق حاکم بر این موضوع آن است که فساد ناشی از تصدی هم‌زمان در مشاغل حاکمیتی و بخش خصوصی تحت نظارت آن دستگاه حاکمیتی برای مسئولان و مقامات عالی رتبه بیشتر است.	موافق با حکم ارائه شده در داشتن هم‌زمان شغل برای اشخاص مشمول بند «الف» ماده (۳) این قانون در مشاغل بخش خصوصی که فعالیت آنها تحت نظارت سازمان متبوعشان قرار دارد، ممنوع می‌باشد. اشخاصی که در وضعیت مغایر قرار دارند باید ظرف سه ماه نسبت به توقف فعالیت مغایر اقدام کرده و موضوع را به مقام مافوق به‌صورت رسمی گزارش نمایند، در غیر این صورت به تخلف آنها طبق ماده (۱۴) این قانون رسیدگی و از سمت خود عزل خواهند شد.	تصدی هم‌زمان اشخاص مشمول بند «الف» ماده (۲) این قانون در مشاغل بخش خصوصی که فعالیت آنها تحت نظارت سازمان متبوعشان قرار دارد، ممنوع می‌باشد. اشخاصی که در وضعیت مغایر قرار دارند باید ظرف سه ماه نسبت به توقف فعالیت مغایر اقدام کرده و موضوع را به مقام مافوق به‌صورت رسمی گزارش نمایند، در غیر این صورت به تخلف آنها طبق ماده (۱۴) این قانون رسیدگی و از سمت خود عزل خواهند شد.		(۹)	تصدی هم‌زمان اشخاص مشمول بندهای «۱» تا «۴» ماده (۲) این قانون به‌عنوان رئیس یا مدیرعامل یا عضو هیئت‌مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی ممنوع است. اعضای هیئت‌علمی آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی از شمول این ماده مستثنا هستند. تصدی سایر مشاغل و سمت‌ها در موضوعات داخل در قلمروی خدمتی یا فعالیت آنان که ارتباط مستقیم با وظیفه عمومی آنان دارد نیز ممنوع است و هرگاه این اشخاص در حین انجام وظیفه با تعارض منافع مواجه گردند باید مطابق مقررات این قانون اقدام کنند.		(۱۳)
					در مواردی که اشخاص مشمول می‌توانند به‌موجب قوانین علاوه بر شغل یا پست یا سمت خود مسئولیت یا سمت دیگری داشته باشند و یا مقام و مسئول مربوط با وجود تصدی یک‌شغل، در دو یا چند شخص از اشخاص حقوقی موضوع ماده (۲) این قانون عضویت دارد، چنانچه بین تصمیم یا اقدام در یک‌شغل یا پست یا سمت یا عضویت، با تصمیم یا اقدام در شغل یا پست یا سمت یا عضویت دیگر او تعارض منافع وجود داشته باشد، مکلف است ضمن گزارش موضوع به مقام مافوق و هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط، از اقدام یا تصمیم امتناع کند.		(۱۴)
					در کلیه مواردی که طبق قوانین مربوط فردی به‌صورت موظف و تمام‌وقت در یک‌شغل یا پست یا سمت اشتغال دارد و بخواهد با بخش عمومی اعم از دولتی یا غیردولتی و بخش تعاونی و خصوصی به هر نحو همکاری نماید اعم از آنکه در قبال دریافت حق‌الزحمه یا غیر آن باشد، باید مراتب را کتباً به مقام مافوق و هیئت مدیریت تعارض منافع اطلاع دهد و مقام مافوق نیز موظف است مراتب را همراه با اعلام نظر نسبت به تعارض منافع یا عدم آن جهت اتخاذ تصمیم به هیئت مدیریت تعارض منافع اعلام کند.		(۱۵)

مأخذ: همان.

جدول ۱۱. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید فعالیت در شرکت‌های تجاری و مؤسسات غیر تجاری انتفاعی (انتفاعی)

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
سهام‌داری مسئولان در حوزه کاری شغل حکومتی آنها یکی از موارد و مصادیق تعارض منافع است. در قوانین مدیریت تعارض منافع بسیاری از کشورها اصل سهام‌داری مسئولان ممنوع شده است؛ اما به دلیل نبود سازوکارهایی نظیر توکیل کور (Blind Trust) در کشور و نبود زیرساخت‌های اجرایی آن، به ناچار باید تنها سهام‌داری در قسمت‌ها و حوزه‌های مرتبط با شغل حکومتی مسئولان محدود و ممنوع شود. اما در سایر شرکت‌هایی که خارج از حوزه مأموریتی است، باید شفاف شده و اعلام گردد (ماده اول)؛ لذا در این ماده سهام‌داری صرفاً برای مقامات و مسئولان مشمولین بند «الف» ماده (۲) در حوزه مأموریتی دستگاه اجرایی آنها ممنوع شده است. حوزه مأموریتی دستگاه‌های اجرایی در قانون تأسیس آنها یا اساسنامه آنها ذکر شده و قابل مطابقت و ردگیری است.	پیشنهاد اصلاح ماده طرح: مشمولان بند «الف» ماده (۳) این قانون و همسر و فرزندان تحت تکفل آنها، موظفند هرگونه سهام‌داری یا شراکت و میزان آن را در شرکت‌های تجاری که سهام با نام یا بی‌نام یا سهم‌الشکره آن را دارا می‌باشند را جهت درج و انتشار عمومی در سامانه مدیریت تعارض منافع به هیئت مدیریت تعارض منافع اعلام نماید. ماده: سهام‌داری مشمولان بند «الف» ماده (۳) این قانون، در شرکت‌ها و مؤسساتی مرتبط با انجام وظایف و اختیارات قانونی، غیر از سهام شرکت‌های تعاونی کارمندی ممنوع است. دارندگان این‌گونه سهام مکلفند ظرف سه ماه نسبت به واگذاری سهام خود اقدام نمایند، در غیر این صورت علاوه بر جریمه به میزان دو برابر ارزش واقعی سهام، به تخلف آنها طبق ماده (۲۹) این قانون رسیدگی می‌شود.	سهام‌داری مشمولین بند «الف» ماده (۲) این قانون در شرکت‌ها و مؤسساتی که در حوزه مأموریتی دستگاه اجرایی تابعه آنها می‌باشد، غیر از سهام شرکت‌های تعاونی کارمندی ممنوع است. دارندگان این‌گونه سهام مکلفند ظرف سه ماه نسبت به واگذاری سهام خود اقدام نمایند، در غیر این صورت علاوه بر جریمه به میزان دو برابر ارزش واقعی سهام، به تخلف آنها طبق ماده (۱۴) این قانون رسیدگی می‌شود.		(۱۱)	اشخاص مشمول این قانون تنها در صورتی می‌توانند سهام‌دار یا شریک در شرکت‌های تجاری باشند که سهام با نام یا بی‌نام یا سهم‌الشکره آنان بیشتر از پنج درصد (۵٪) کل سهام یا سهم‌الشکره شرکت نباشد. زیاده بر این میزان، باید کتباً به مقام مافوق و هیئت مدیریت تعارض منافع اطلاع داده شود.		(۱۶)
		تبصره «۱». بستگان موضوع جزء «۱» بند «ت» ماده (۱) اشخاص موضوع این ماده، مشمول ممنوعیت این ماده بوده و تصدی مناصب مربوط ازسوی اشخاص مزبور، منوط به واگذاری سهام ازسوی بستگان موضوع این تبصره است. تبصره «۲»: هرگونه سهام‌داری بستگان موضوع جزء «۲» بند «ت» ماده (۱) اشخاص موضوع این ماده، در مؤسساتی که در حوزه مأموریتی دستگاه اجرایی تابعه آنها می‌باشد، غیر از سهام شرکت‌های عرضه شده در بورس و سهام شرکت‌های تعاونی کارمندی، باید از طریق سامانه اطلاع‌رسانی دستگاه اجرایی مربوط به اطلاع عموم برسد.	تبصره	(۱۱)	مدیرعاملی، عضویت در هیئت‌مدیره یا هیئت نظارت، پذیرش مسئولیت بازرسی، حسابرسی، مشاوره و نمایندگی شرکت‌های تجاری و مؤسسات غیرتجاری انتفاعی ازسوی اشخاص مشمول این قانون ممنوع است؛ مگر درخصوص اشخاصی که این امور به موجب قانون یا براساس وظایف و مسئولیت‌های سازمانی مربوط برعهده آنان قرار می‌گیرد. اشخاصی که در زمان استخدام یا انتصاب به سمت‌های عمومی، ممنوعیت مقرر در این ماده متوجه آنها باشد باید ظرف سه ماه از تاریخ استخدام یا انتصاب، گواهی استعفا از سمت‌های مذکور را به واحد اداری مربوط تسلیم کنند. تبصره: اشخاص موضوع بند «۵» ماده (۲) این قانون از شمول ممنوعیت صدر این ماده مستثنا بوده و چنانچه در حین تصمیم یا اقدام دریک‌شغل یا پست یا سمت یا عضویت، با تصمیم یا اقدام یا شغل یا پست یا سمت یا عضویت در شرکت‌های تجاری و مؤسسات غیرتجاری انتفاعی آنان تعارض منافع وجود داشته باشد مکلفند ضمن گزارش موضوع به مقام مافوق و هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط، از اقدام یا تصمیم امتناع و حسب مورد طبق دستور کتبی هیئت اقدام نمایند.		۱۷

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
ممنوعیت پسااغلای یکی از مؤلفه‌های مدیریت تعارض منافع است؛ که هم برای مسئولین و هم برای کارکنان باید اعمال شود. در اینجا ماده مربوط به لایحه به دلیل اختصار و جامع بودن ارجح از حکم آورده شده در طرح است. همچنین در متن لایحه موضوع آخرین شهرستان محل خدمت هم قید گردیده است. درحالی‌که عموماً رابطه کارکنان محدود به شهرستان‌ها نبوده و در نتیجه پیشنهاد حذف آن داده می‌شود.	چون ماده (۱۸) لایحه با سرفصل مربوط به حکم پسااغلای موجود در طرح مرتبط است در این بخش بدان پرداخته شده است؛ پیشنهاد اصلاح لایحه: ماده: اشخاص مشمول بند «الف» ماده (۳) تا دو سال و اشخاص مشمول بند «ب» ماده (۳) تا یک سال پس از خاتمه خدمت به دلیل بازنشستگی یا استعفا یا سایر دلایل، نمی‌توانند عضو هیئت‌مدیره یا مدیرعامل، بازرس، حسابرس یا شرکت‌های تجارتی انتفاعی فعال در موضوع فعالیت شغلی سه سال آخر فعالیت قبل از خاتمه خدمت خود باشند.	انجام هرگونه معامله تجاری شخصاً به نام و یا با واسطه اشخاص دیگر از سوی مشمولین بند «الف» ماده (۲) این قانون، تا دو سال پس از قطع همکاری با دستگاه محل خدمت خود، ممنوع است. در صورت تخلف، معامله مزبور باطل است و متخلفین متضامناً مسئول پرداخت خسارات ناشی از ابطال آن معامله می‌باشند. علاوه بر مجازات مذکور در ماده (۱۴) این قانون، فرد متخلف ذی‌نفع تا دو برابر منافع حاصله جریمه می‌شود. اقدام مدیران و کارکنانی که با علم و اطلاع با چنین اشخاصی معامله انجام داده یا دستور انجام آن را صادر کرده‌اند تخلف اداری محسوب می‌شود. تبصره «۱». حکم این ماده برای مشمولین بند «ب» ماده (۲) این قانون، تا یک سال پس از قطع همکاری با دستگاه محل خدمت خود جاری است. تبصره «۲». عدم شمول حکم ممنوعیت مذکور در این ماده، باید به صورت شفاف از سوی طرف قرارداد، به صورت اقرار در متن قرارداد درج گردد و مراتب قبل از انجام معامله از واحد ذی‌ربط استعلام شود. تبصره «۳». شرکت‌هایی که اشخاص موضوع این ماده، در آنها بیش از پنج درصد (۵٪) سهام دارند یا مدیر یا عضو هیئت‌مدیره آن می‌باشند، نیز مشمول حکم ماده هستند.			اشخاص مشمول بندهای «۱» تا «۴» ماده (۲) این قانون تا دو سال پس از خاتمه خدمت به دلیل بازنشستگی یا استعفا یا سایر دلایل، نمی‌توانند عضو هیئت‌مدیره یا مدیرعامل، بازرس، حسابرس و مشاور حقوقی، مالیاتی و مانند آن در شرکت‌های تجارتی یا مؤسسات غیرتجاری انتفاعی فعال در موضوع فعالیت شغلی سه سال آخر فعالیت و در آخرین شهرستان محل خدمت قبل از خاتمه خدمت خود باشند.		(۱۸)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول ۱۲. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - اعلام و تحدید درآمد (ارجاع‌گزینی)

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
در ادبیات تخصصی حوزه مدیریت تعارض منافع از اصطلاح «ارجاع‌گزینی» استفاده می‌گردد تا کسب درآمد. بدین سبب پیشنهاد اصلاح تیتیر مبحث داده می‌شود. همچنین در لایحه، ذی‌نفع بودن متقاضی نیز مدنظر قرار گرفته است؛ چراکه نمی‌توان آزادی عمل متقاضیان برای مراجعه به مؤسسه دلخواه را حذف کرد؛ بنابراین در متن پیشنهادی حذف شده است.	موافق متن لایحه با اصلاح ارجاع امور متقاضیانی که خدمت درخواستی آنها از سوی اشخاص مشمول این قانون قابل انجام است به دفتر یا مؤسسه خصوصی یا هر محل دیگری که ارجاع‌دهنده بایک‌از بستگان وی در آن سهم یا ذی‌نفع باشد یا سهمی از درآمد ناشی از ارجاع، به هر طریق دیگر، عاید ارجاع‌دهنده شود ممنوع است؛ مگر در صورت منحصر بودن خدمت و یا سایر علل موجه مذکور در قوانین، به شرط اعلام ذی‌نفع بودن ارجاع‌دهنده به متقاضی و گزارش موارد ارجاع به هیئت دستگاه جهت درج و انتشار عمومی در سامانه مدیریت تعارض منافع.		کلیه بندها	(۵)	ارجاع امور متقاضیانی که خدمت درخواستی آنها از سوی اشخاص مشمول این قانون قابل انجام است به دفتر یا مؤسسه خصوصی یا هر محل دیگری که ارجاع‌دهنده یا متقاضی بایک‌از بستگان یا در آن، سهم یا ذی‌نفع باشد یا سهمی از درآمد ناشی از ارجاع، به هر طریق دیگر، عاید ارجاع‌دهنده شود ممنوع است؛ مگر در صورت منحصر بودن خدمت و یا سایر علل موجه مذکور در قوانین، به شرط اعلام ذی‌نفع بودن ارجاع‌دهنده به متقاضی و گزارش موارد ارجاع به واحد مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط.	کلیه بندها	(۱۹)

مأخذ: همان.

جدول ۱۳. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید استفاده از خدمات مشاوره

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
چون عین حکم در ماده (۲۲) عنوان شده است. آوردن ماده کلی جهت تکرار ضرورتی ندارد.	پیشنهاد حذف				استفاده اشخاص مشمول این قانون از خدمات مشاوره‌ای اشخاص حقیقی و حقوقی باید با لحاظ مقررات این قانون انجام شود و در صورت وجود تعارض منافع موضوع به هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط گزارش و مدیریت شود.		(۲۰)
	پیشنهاد حذف				درخواست یا قبول ارائه خدمات مشاوره هم‌زمان راجع به موضوعات مشابه به مقامات یا واحدهای مشابه یا متناظر اجرایی، پژوهشی، مشورتی و سیاستگذاری هریک از قوای سه‌گانه یا وابسته به آنها از سوی اشخاص مشمول این قانون مجاز نیست؛ مگر با اعلام موضوع به هیئت‌های مدیریت تعارض منافع واحدهای ذی‌ربط که در این صورت وفق مقررات این قانون عمل خواهد شد.		(۲۱)
	موافق				اشخاص مشمول این قانون باید از موارد زیر خودداری نمایند: ۱. در صورت ارجاع خدمات مشاوره مدیریت طرح یا پروژه به یک شخص، از شریک یا سهام یا ذی‌نفع شدن آن شخص در اجرای آن طرح یا پروژه؛ ۲. ارجاع خدمات مشاوره مدیریت طرح یا پروژه به اشخاص سهام، شریک یا ذی‌نفع در اجرای آن طرح یا پروژه؛ ۳. در صورت ارجاع خدمات مشاوره مدیریت طرح یا پروژه به یک شخص، از ارجاع خدمات اجرا به آن شخص در هر طرح دیگری که مشاور مدیریت طرح یا پروژه آن، مجری طرح اول باشد؛ ۴. در صورت ارجاع خدمات اجرای یک طرح یا پروژه به یک شخص، از ارجاع خدمات مشاوره در مدیریت آن طرح یا پروژه به همان شخص است.		(۲۲)
	پیشنهاد اصلاح ماده (۲۳) لایحه به شرح ذیل: چنانچه مشمول، مشاور در امری شود که خود یا یکی از بستگان یا شرکای او درخصوص آن امر تعارض منافع دارد، باید این تعارض را به مقام مافوق یا هیئت دستگاه اعلام کرده و از ارائه مشاوره خودداری کند.				چنانچه یکی از کارکنان مسئول مشاوره در امری شده باشد که خود یا یکی از بستگان یا شرکای او درخصوص آن امر، تعارض منافع دارد باید این تعارض را به مقام مافوق یا هیئت مدیریت تعارض منافع ذی‌ربط اعلام کرده و از ارائه مشاوره خودداری کند. در صورتی که مقام مافوق نیز با تعارض منافع مواجه باشد و واحد دیگری برای ارائه خدمت وجود نداشته باشد، بر مبنای تصمیم مقام مافوق عمل خواهد شد و سوابق امر، در واحد مدیریت تعارض منافع ثبت و نگهداری شده و مشمول قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات خواهد بود.		(۲۳)
	پیشنهاد اصلاح ماده لایحه: در زمان خدمت همه اشخاص مشمول و پس از بازنشستگی یا خاتمه خدمت به دلیل استعفا یا سایر دلایل، اشخاص مشمول بند «الف» ماده (۳) تا دو سال و اشخاص مشمول بند «ب» ماده (۳) تا یک سال، نمی‌توانند شخصاً یا با ایجاد شخص حقوقی: ۱. از اشخاصی که دستگاه متبوع آنها، مسئولیت نظارت یا ارزیابی کالا و یا خدمات یا محاسبه آنها را برعهده داشته است، پیشنهاد ارائه خدمت مشاوره بپذیرند یا با آنها سهام شده یا مدیرعاملی یا عضویت هیئت‌مدیره آنها را بپذیرند؛ ۲. به اشخاصی که دستگاه متبوع او علیه آنها در مدت مذکور در این ماده دعوا اقامه کرده است خدمات مشاوره ارائه کنند یا با آنها سهام شده یا هر نوع سمتی را بپذیرند؛ ۳. در صورت ایجاد مؤسسه یا شرکت که اجازه دریافت کمک دارند، دریافت و پرداخت کمک ممنوع است.				اشخاص مشمول این قانون، در زمان خدمت و تا سه سال پس از بازنشستگی یا خاتمه خدمت به دلیل استعفا یا سایر دلایل، نمی‌توانند شخصاً یا با ایجاد شخص حقوقی: ۱. از اشخاصی که دستگاه متبوع آنها، مسئولیت نظارت یا ارزیابی کالا و یا خدمات یا محاسبه آنها را برعهده داشته است، پیشنهاد ارائه خدمت مشاوره بپذیرند یا با آنها سهام شده یا مدیرعاملی یا عضویت هیئت‌مدیره آنها را بپذیرند؛ ۲. به اشخاصی که دستگاه متبوع او علیه آنها در مدت مذکور در این ماده دعوا اقامه کرده است خدمات مشاوره ارائه کنند یا با آنها سهام شده یا هر نوع سمتی را بپذیرند؛ ۳. در صورت ایجاد مؤسسه یا شرکت که اجازه دریافت کمک دارند، دریافت و پرداخت کمک ممنوع است.		(۲۴)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول ۱۴. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید دادن و گرفتن کمک

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
با توجه به پیچیده بودن کشف، شناسایی و رسیدگی به اهداف و فرایندهای مربوط به کمک‌ها در دستگاه‌ها و تخلفات مبتلابه احتمالی، پیشنهاد حذف مواد مربوطه داده می‌شود.	پیشنهاد حذف کلی				احکام مربوط به منع یا تحدید دادن و گرفتن کمک		(۲۵)
							(۲۶)
							(۲۷)
							(۲۸)
							(۲۹)
							(۳۰)

مأخذ: همان.

جدول ۱۵. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید گرفتن هدیه

لایحه	طرح			نظر مرکز پژوهش‌ها	بررسی کارشناسی
	ماده	بند	متن		
(۳۱)			(۱۰)	پیشنهاد اصلاح ماده طرح گرفتن هرگونه هدیه آرسوی مشمولان این قانون که در ارتباط با انجام وظایف و اختیارات قانونی صرف نظر از اینکه دریافت هدیه مشمول یکی از عناوین مجرمانه نظیر ارتشا باشد یا نباشد به استثنای هدایای غیرنقدی که ارزش آن کمتر از ۲ درصد از ارزش معاملات خرد (کوچک) باشد، ممنوع است. منظور از هدیه هرگونه کالا، خدمات یا امتیاز دارای ارزش مادی یا معنوی به صورت نقدی یا غیرنقدی نظیر پول، کارت هدیه، اشیاء، تسهیلات، مجوزها، گواهی، معافیت‌ها، ابرا و تخفیف یا تقسیط بدهی است. تبصره: پذیرش هدیه از جنس حقوق مالی همچون وجه نقد، انتقال اعتبار، اوراق بهادار، رمز ارز، فلزات گرانبها یا حواله یا امتیاز آنها، به هر میزان ارزش و تحت هر عنوانی ممنوع است. در صورت عدم امکان امتناع یا اعاده هدیه یا دریافت هدایای مستثنا شده موضوع ماده قبل، دریافت کننده موظف است آن را، ظرف حداکثر دو هفته از دریافت، با تکمیل فرمی (شامل نام فرد هدیه‌دهنده، ارزش هدیه، دلیل اعطا، پذیرش هدیه و تاریخ تحویل هدیه) به هیئت، گزارش و هدایای دارای ارزش بیش از ۲ درصد معاملات خرد (کوچک) را به آن تحویل دهد. بالاترین مقام دستگاه مربوط حسب مورد موظف است ترتیبی اتخاذ نماید تا علاوه بر ثبت گزارش در سامانه مدیریت تعارض منافع نسبت به بازگرداندن، فروش، تبدیل، نگهداری و استفاده هدایا در راستای اعمال وظایف قانونی آن دستگاه طبق آیین‌نامه این قانون عمل کند.	در لایحه به‌طورکلی دریافت هدیه ممنوع شده. درحالی‌که در بسیاری موارد ازجمله هدایای غیرنقد، اخذ هدیه غیرقابل اجتناب است، به همین منظور در قانون باید دیده شود. همچنین در طرح تا ۲ درصد حداقل حقوق دریافت هدیه مجاز است. ۲ درصد حداقل حقوق به توجّه به شرایط عرفی بسیار ناچیز به نظر می‌رسد بنابراین در متن پیشنهادی تا ۲ درصد نصاب معاملات خرد منظور است. از طرفی دریافت هدیه در ماده (۹۱) قانون مدیریت خدمات کشوری در مقابل انجام وظایف اداری ممنوع شده است. لذا دریافت هدیه در غیر از مواردی که در مقابل وظایف اداری نباشد، برای کارمندان نظام اداری ممنوع نشده است. این ماده دریافت هدیه به هر صورت و با هر عنوانی ازجمله ارتشا و غیر آن را ممنوع کرده است تا دریافت آن به هر طریقی ممنوع گردد. همچنین درخصوص موارد عدم امکان امتناع نیز تعیین تکلیف شده است.
				موافق ماده لایحه	
(۳۲)				پیشنهاد اصلاح تبصره: دریافت هدایای دیپلماتیک، تابع قوانین و مقررات خاص خود می‌باشد.	آیین‌نامه تبادل هدایا با مقامات خارجی در سال ۱۴۰۲ به تصویب هیئت‌وزیران رسیده است. لذا نیاز به آیین‌نامه جدید نیست.
(۳۳)					

جدول ۱۶. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید معامله (پیشنهاد الحاق ماده جدید)

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
این ماده به‌عنوان مکمل قانون منع مداخله (معامله پسا‌شغلی) پیشنهاد می‌شود. دلایل عنوان شده در ماده (۱۸) نیز اینجا صادق است.	پیشنهاد الحاق ماده جدید انجام هرگونه معامله طبق تبصره «۳» ماده اول قانون منع مداخله شخصاً یا از طریق وکیل مربوطه به نام یا با واسطه اشخاص دیگر مشمولان بند «الف» ماده (۳) این قانون تا دو سال و مشمولان بند «ب» ماده (۳) این قانون تا یک سال پس از قطع همکاری با دستگاه محل خدمت خود، ممنوع است. در صورت تخلف، معامله مزبور باطل است و متخلفین متضامناً مسئول پرداخت خسارات ناشی از ابطال آن معامله می‌باشند. علاوه بر مجازات مذکور در این قانون، فرد متخلف ذی‌نفع تا دو برابر منافع حاصله جریمه می‌شود. اقدام مدیران و کارکنانی که با علم و اطلاع چنین اشخاصی معامله انجام داده یا دستور انجام آن را صادر کرده اند تخلف اداری محسوب می‌شود. تبصره «۱»: عدم شمول حکم ممنوعیت مذکور در این ماده، باید به‌صورت شفاف از سوی طرف قرارداد، به‌صورت اقرار در متن قرارداد درج گردد و مراتب قبل از انجام معامله از واحد ذی‌ربط استعلام شود. تبصره «۲»: ممنوعیت مذکور در صدر ماده در خصوص مؤسسات و شرکت‌هایی که مشمولان بند «الف» ماده (۳) این قانون نیز در آنها بیش از پنج درصد (۵٪) سهام دارند و مؤسسات و شرکت‌هایی که کلیه مشمولین، مدیر یا عضو هیئت‌مدیره آن هستند، مجزاست. تبصره «۳»: این ماده نافی اجرای تبصره «۲» ماده‌واحد قانون ممنوعیت به‌کارگیری بازنشستگان نمی‌باشد.						

مأخذ: همان.

جدول ۱۷. الزامات مدیریت تعارض منافع (احکام کلی) - منع یا تحدید خویشاوندسالاری (پیشنهاد الحاق ماده جدید)

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		ماده	بند	متن	ماده	بند	متن
خویشاوندسالاری یکی از موارد تعارض منافع می‌باشد، که قید کردن آن در قانون ضروری است.	پیشنهاد الحاق ماده جدید مشارکت مشمولان این قانون که به‌نحوی در فرایند صدور مجوزها یا موافقت یا هرگونه اعطای تسهیلات، کمک یا مزایا از سوی دستگاه محل خدمتشان دخالت دارند، در بررسی، تأیید، تصمیم یا اقدام در فرایندی که مربوط به خود یا بستگان‌شان است، ممنوع می‌باشد. در این موارد شخص مشمول موظف است ممنوعیت خود را از طریق مکاتبه رسمی به مقام مافوق خود اعلام نماید. مقام مافوق شخص مشمول مکلف است انجام وظیفه شخص مشمول را در آن مورد به دیگر اشخاص محول و موضوع را هم‌زمان به هیئت گزارش نماید.						
جذب نیرو توسط بخش عمومی در کشور به واسطه گستردگی آن، به شدت مبتلابه تعارض منافع بوده و به‌نوعی تمام کارکنان بخش عمومی نسبت به آن حساس هستند که در نتیجه عدم مدیریت آن موجب کاهش اعتماد عمومی خواهد شد. بنابراین ذکر حکم جداگانه‌ای برای این موضوع ضرورت دارد.	پیشنهاد الحاق ماده جدید ماده: هر نوع به‌کارگیری نظیر استخدام، خرید خدمات و قرارداد کار معین بستگان اشخاص مشمول این قانون در نهادهای محل خدمت ایشان طی دوره مسئولیت، توسط آنها ممنوع بوده و در این موارد پس از گزارش به هیئت، رسیدگی به موضوع استخدام به مقام مافوق بلافاصله ارجاع می‌شود. تبصره «۱»: قراردادهای استخدامی که بر مبنای آزمون‌های فراگیر و رسمی استخدامی منعقد می‌شود از شمول این ماده مستثناست. تبصره «۲»: اگر در شرایطی خاص، هریک از مشمولان این قانون، مجبور به انتصاب یکی از بستگان خویش شد، باید این انتصاب را به‌همراه دلیل شایستگی‌های فرد مورد نظر و توضیح وضعیت خاص، به هیئت جهت ثبت و انتشار در سامانه مدیریت تعارض منافع گزارش نماید.						

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۴-۳. بخش چهارم: ضمانت اجرایی و سایر

جدول ۱۸. ضمانت اجرایی و سایر

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
	پیشنهاد اضافه کردن ماده جدید در شرایطی که مشمولان این قانون در اعمال صلاحیت‌های قانونی خود در یکی از موقعیت‌های تعارض منافع قرار گیرند، واگذاری یا دستور انجام یا اخذ آن وظیفه یا تصمیم از سوی آنها به کارکنان زیرمجموعه خود، ممنوع است؛ مگر در مواردی که براساس قانون یا مقررات صلاحیت در کارکنان زیرمجموعه وی منحصر باشد. در این صورت باید مراتب توسط مقام ارجاع‌دهنده به کارمند، به هیئت جهت ثبت و انتشار در سامانه مدیریت تعارض منافع اعلام گردد.	اشخاص مشمول در موارد تخلف از احکام این قانون، حسب مورد براساس رأی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، مراجع مشابه یا مراجع انضباطی مربوط به دستگاه متبوع خود، با توجه به اهمیت موضوع به یکی از مجازات‌های اداری مقرر در ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۲/۹/۷ مجلس شورای اسلامی) یا حسب مورد به مجازات متناسب در قوانین و مقررات مربوط به مراجع انضباطی محکوم می‌شوند. در مواردی که عمل انجام شده مشمول یکی از عناوین مجرمانه باشد، حسب مورد مراجع و هیئت‌های یاد شده موظفند مرتکب را مرف‌نظر از رسیدگی‌های اداری و انضباطی جهت رسیدگی به جنبه مجرمانه به مراجع قضایی صالح معرفی نمایند.		(۱۴)	کلیه اشخاص مشمول این قانون موظفند در صورت اطلاع از موارد نقض این قانون در مجموعه تحت مدیریت یا دستگاه متبوع خود، مراتب را به هیئت مدیریت تعارض منافع گزارش نمایند. تبصره: در صورتی که تخلف متوجه مقام مافوق باشد، مراتب به هیئت مدیریت تعارض منافع گزارش می‌شود.		(۳۴)
	پیشنهاد اصلاح مفاد طرح مشمولان این قانون در صورت استنکاف از تکالیف مندرج در مواد (۸) تا (۲۶) به یکی از مجازات‌های درجه (۶) ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ محکوم می‌شوند و حسب مورد طبق قانون رسیدگی به تخلفات اداری به آن رسیدگی می‌شود؛ همچنین به تشخیص هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری افراد مذکور مکلف به شرکت در دوره‌های آموزشی مدیریت تعارض منافع که سرفصل، میزان، کیفیت و اجرای آن توسط سازمان اداری و استخدامی کشور معین می‌شود، هستند. تبصره: مجازات‌های مذکور مانع از جبران خسارات وارده توسط مستنکفان از تکالیف این قانون نمی‌باشد.				جزء در مواردی که در این قانون حکم متفاوتی پیش‌بینی شده باشد، هریک از اشخاص مشمول این قانون در موقعیت تعارض منافع باید از تصمیم‌گیری، مشاوره و اقدام ممنوعه به هر نحو که باشد خودداری نمایند. در غیر این صورت، علاوه بر بی‌اعتباری تصمیم، مشاوره یا اقدام صورت‌گرفته، مسئولیت جبران کلیه خسارات وارده به اشخاص و استرداد منافع حاصله به عهده شخص مذکور است. درخواست اعلام بی‌اعتباری تا یک سال از تاریخ مشاوره، تصمیم یا اقدام مذکور قابل پذیرش است.		(۳۵)
					در مواردی که اشخاص مشمول این قانون در هریک از موقعیت‌های تعارض منافع، تصمیم، مشاوره یا اقدامی که به موجب این قانون از انجام آن منع شده‌اند، انجام دهند، حسب مورد براساس رأی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، مراجع مشابه یا مراجع انضباطی مربوط به دستگاه متبوع اشخاص مشمول، با توجه به اهمیت موضوع به یکی از مجازات‌های اداری مقرر در بندهای «ج» تا «ی» ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۹/۷ یا مجازات متناسب مطابق قوانین مربوط محکوم می‌شوند. در مواردی که عمل انجام شده مشمول یکی از عناوین مجرمانه باشد، مراجع و هیئت‌های یاد شده موظفند مرتکب را مرف‌نظر از رسیدگی‌های اداری یا حرفه‌ای، جهت رسیدگی به جنبه مجرمانه به مراجع قضایی معرفی نمایند.		(۳۶)

لایحه		طرح			نظر مرکز پژوهش ها	بررسی کارشناسی
ماده	بند	متن	ماده	بند		
(۳۷)		ارتکاب هریک از اعمال موضوع مواد (۱۲)، (۱۳)، (۱۴)، (۲۴) و (۳۴) این قانون حسب مورد تخلف یا جرم محسوب و به تخلف یا جرم مرتکب در مراجع مذکور در ماده (۳۶) این قانون یا مراجع قضایی ذیصلاح رسیدگی و اتخاذ تصمیم خواهد شد. نقض مقررات این قانون ازسوی بازنشستگان و سایر افرادی که بعد از قطع ارتباط شغلی با اشخاص مشمول این قانون مرتکب یکی از تخلفات موضوع این قانون گردند، توسط مراجع قضایی رسیدگی و مرتکب علاوه بر محکومیت به استرداد وجوه دریافتی، به جزای نقدی به میزان یک تا سه برابر وجوه یاد شده محکوم می‌شود.				
(۳۸)		موارد زیر جرم محسوب و مرتکب به مجازات‌های مقرر محکوم می‌گردد: ۱. هرگونه پرداخت یا اعطای امتیاز از منابع دولتی یا عمومی به هر شخص که برخلاف این قانون و با وجود علم به تعارض منافع صورت گرفته باشد: مجازات مقرر در ماده (۵۹۸) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی. ۲. دریافت هرگونه وجه، امتیاز یا تسهیلات، تخفیف، کمک، مساعدت و مشابه آنها که برخلاف این قانون و با وجود علم به تعارض منافع صورت گرفته باشد: استرداد مال، امتیاز یا حقوق مورد برخورداری و جزای نقدی به میزان دو برابر ارزش مالی آن و سه ماه تايکسال حبس. ۳. خودداری از ارائه گزارش ازسوی افراد موضوع قانون: لغو عضویت یا مجوز فعالیت در انجمن‌ها و مؤسسات و اتحادیه‌های صنفی و حرفه‌ای و انفصال از خدمت در دستگاه‌های مشمول این قانون به مدت سه سال یا جزای نقدی به میزان دو تا ده برابر مبلغ معاملات بزرگ مذکور در قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی و یا هر دو مجازات اخیر.			پیشنهاد اضافه شدن ماده جدید هر شخص حقیقی یا حقوقی که با رعایت شرایط این قانون وقوع تعارض منافع را گزارش کند، مشمول قانون حمایت از گزارشگران فساد، مصوب ۱۴۰۲ می باشد. سازمان بازرسی کل کشور نیز مکلف است سازوکار ثبت گزارش و شکایات مرتبط با این قانون را در سامانه ۱۳۶ فراهم نماید.	
(۳۹)		هر فردی که برخلاف محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های مقرر در این قانون به یکی از اشکال ممنوعه از جمله اشتغال، مشاوره، نظارت، حسابرسی و ... پذیرش هر نوع پست یا مقام، شرکت در کمیسیون‌ها، هیئت‌ها و ... خدمتی به اشخاص حقیقی یا حقوقی ارائه نماید یا در مهلت مقرر استعفا ننماید یا گواهی استعفاي خود را ارائه نکند، به انفصال موقت از خدمت به مدت ۶ ماه تايکسال و استرداد وجوه دریافتی بابت خدمت ممنوعه محکوم می‌گردد. حداکثر مجازات این بند در مورد مدیرانی که به‌رغم علم به ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها دستور استفاده از خدمات یا همکاری افراد مذکور را صادر نموده یا در برکناری افراد یاد شده تعلل نمایند، نیز جاری است.			پیشنهاد اضافه شدن ماده جدید مسئولیت اجرای این قانون، با رئیس یا بالاترین مقام هر دستگاه است.	
(۴۰)		آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف سه ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن آن توسط معاونت حقوقی رئیس‌جمهور و با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه و به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید.			اصلاح ماده مربوطه در لایحه آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت ۶ ماه از زمان لازم‌الاجرا شدن این قانون، به پیشنهاد سازمان اداری و استخدامی کشور به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد.	

جدول ۱۹. سایر

بررسی کارشناسی	نظر مرکز پژوهش‌ها	طرح			لایحه		
		متن	بند	ماده	متن	بند	ماده
	پیشنهاد الحاق ماده جدید سامانه مدیریت تعارض منافع با راهبری سازمان اداری و استخدامی کشور، توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات با امکاناتی از جمله موارد ذیل ایجاد می‌شود: ۱. ثبت مصادیق تعارض منافع شناسایی شده در دستگاه‌ها، ۲. ارزیابی مخاطره (ریسک) و اولویت‌بندی مصادیق دستگاه‌ها، ۳. ثبت گزارش اقدامات دستگاه‌ها، ۴. ثبت منافع افشا شده توسط مشمولان، ۵. ثبت اطلاعات هدایا.						
	پیشنهاد الحاق ماده جدید به منظور امکان واپایش (کنترل) نظام‌مند در پیشگیری از تعارض منافع و شناسایی تخلفات احتمالی از احکام این قانون، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، موظف است با درخواست سازمان اداری و استخدامی کشور زیرساخت‌های لازم جهت تبادل و دسترسی‌پذیری اطلاعات مورد نیاز موضوع این قانون را با رعایت حریم شخصی فراهم نماید.						

مأخذ: همان.

۴. نتیجه گیری و ارائه پیشنهادهای سیاستی

با توجه به بررسی صورت گرفته درخصوص نقاط قوت و ضعف لایحه و طرح مذکور و همچنین اظهارات کارشناسی که پیشتر در سایر گزارش‌های مرکز عنوان شده است، مرکز پژوهش‌های مجلس با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی، متن واحدی از تلفیق لایحه و طرح مدیریت تعارض منافع تهیه کرده است. همچنان که با رویکردی تحلیلی به مفاد لایحه و طرح پرداخته شد، عمده چالش‌های موجود به منظور دستیابی به متنی جامع و مانع در بندهای ذیل خلاصه گردیده است:

■ ساختار و تشکیلات مدیریت تعارض منافع

با توجه به تجربه تشکیل نهادهای شورایی اعم از ستاد، شورا و ... در سطح ملی و دستگاهی، واضح است که ایجاد ساختار مشابه و مضاعف، اثربخشی لازم را نداشته باشد. وظایف و مسئولیت‌های تعریف شده در لایحه و طرح، بدون ایجاد نهاد جدید قابلیت واگذاری به یک دستگاه ملی مانند هیئت عالی نظارت و دبیرخانه مربوطه را دارد. بنابراین با توجه به اینکه جنس فعالیت‌ها و اقداماتی که در سطح ملی برای راهبری مطلوب مدیریت تعارض منافع بیشتر اجرایی است تا تصمیم‌گیری، پیشنهاد می‌شود یک نهاد (هیئت عالی نظارت) تولید امور را برعهده داشته باشد. همچنین در سطح دستگاهی نیز توصیه کارشناسی استفاده از ظرفیت‌های موجود و ادغام واحدهای مربوطه (هیئت تخلفات اداری، دفتر بازرسی و بررسی عملکرد، کارگروه سلامت اداری) می‌باشد. در غیر این صورت، باید تلاش شود هیئتی که در سطح دستگاه تشکیل می‌شود، روند جاری دستگاه را مختل و قفل نکند و یا به گونه‌ای تشریفاتی شکل نگیرد.

■ احکام و الزامات مدیریت تعارض منافع

الزامات در نظر گرفته شده در لایحه برای مدیریت تعارض منافع، مناسب بوده؛ اما جامعیت لازم را نداشت. کارشناسان به خوبی واقفند که برای مدیریت مطلوب تعارض منافع در سازمان‌ها باید رویکرد یکپارچه و منسجم درخصوص تمام زمینه‌های مدیریت تعارض منافع ملحوظ شده باشد. به همین منظور در متن واحد الزاماتی همچون احکام پساغلی، احکام خویشاوندسالاری، احکام مربوط به معامله اضافه گردید.

■ دایره شمول و تعاریف

شمولیت تعریف شده در طرح، همه دستگاه‌های ذیل قوای سه‌گانه و سایر دستگاه‌های حاکمیتی را شامل نمی‌شد. از طرفی در لایحه بدون ذکر دستگاه‌ها، در چهار بند به تعریف مؤسسات مشمول پرداخته بود، که دارای ابهام بود. بنابراین در متن واحد با هدف رفع ایرادات مذکور، دستگاه‌های مشمول بازتعریف و جایگزین شد.

■ الزامات مدیریت تعارض منافع

شفافیت، گزارشگری تخلف (سوت‌زنی) و تغییر انگیزه‌های رفتاری به عنوان سه سازوکار اجرایی مدیریت تعارض منافع در دنیا شناخته و آزموده شده است. مدیریت تعارض منافع در نظام اداری در کشور با شفافیت امور و منافع آغاز خواهد شد. اصولاً بدون ایجاد شفافیت در منافع کارگزاران نظام، چگونه می‌توان منافع آنها را مدیریت کرد و از تعارض منافع جلوگیری کرد؟ به طور کلی، ایجاد نظامات شفاف‌ساز در منافع مسئولان و کارگزاران نظام یکی از مهم‌ترین ابعاد مدیریت تعارض منافع است که بدون در نظر گرفتن آن، سیاست‌های مدیریت تعارض منافع کارایی لازم را نخواهد داشت. بنابراین در متن واحد تهیه شده، سعی شد تا با اتصال این قانون به قانون شفافیت قوای سه‌گانه، هم‌افزایی لازم در اجرای موفق ایجاد شود، همچنین پیشنهاد شد سازمان اداری و استخدامی با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، زیرساخت‌های لازم را بدین منظور ایجاد کنند.

منابع و مأخذ

- [۱]. مرتب، یحیی. اظهارنظر کارشناسی درباره: لایحه «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی». ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۲؛ ۳۱(۲): ۱۸۹۰۲.
- [۲]. عبدلی، امیرعباس. قانونگذاری در حوزه مدیریت تعارض منافع و ارتقای سلامت اداری؛ رهنمودهایی برای نظام خط‌مشی‌گذاری جمهوری اسلامی ایران. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳؛ ۳۲(۳): ۱۹۸۱۵.
- [۳]. نظریان مفید، محمدتقی. پیوست عدالت پیرامون لایحه «نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی». ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۹۶۵۴؛ ۳۱(۱۲): ۱۴۰۲.
- [۴]. مرتب، یحیی. بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه (۷۳): سلامت اداری، شفافیت و تعارض منافع. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۲؛ ۳۱(۶): ۱۹۲۶۴.
- [۵]. فرازی، روح‌اله و نصیری، حسین و پرنیان، احسان. شناسایی مصادیق تعارض منافع درون‌بخشی نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و ارائه پیشنهاد‌های سیاستی و قانونی برای مواجهه با آن. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱؛ ۳۰(۱۰): ۱۸۷۴۵.
- [۶]. جلیلی کناری، محدثه. بررسی میزان اثربخشی سیاست‌های مدیریت تعارض منافع در کشورهای عضو اتحادیه اروپا. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱؛ ۳۰(۹): ۱۸۵۶۶.
- [۷]. مرتب، یحیی و جلیلی کناری، محدثه. اظهارنظر کارشناسی درباره لایحه: «نحوه مدیریت تعارض منافع درباره انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی». ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱؛ ۳۰(۶): ۱۸۴۴۸.
- [۸]. بختیاری علی‌آباد، محمد. سلامت در برنامه هفتم توسعه؛ ضرورت توجه به شفافیت به‌منظور مدیریت تعارض منافع. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱؛ ۳۰(۶): ۱۹۲۶۴.
- [۹]. درودیان، حسین. مصادیق تعارض منافع ۲. تعارض منافع در نظام بانکی کشور. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱؛ ۳۰(۵): ۱۸۳۸۰.
- [۱۰]. مرتب، یحیی. اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح ارتقای سلامت اداری و پیشگیری از تعارض منافع». ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰؛ ۲۹(۱۱): ۲۹۰۱۸۱۰۷.
- [۱۱]. اظهارنظر کارشناسی پیرامون: «طرح مدیریت تعارض منافع». ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰؛ ۲۹(۶): ۱۷۲۴۵-۱.
- [۱۲]. بوذرجمهری، حسین، مختاری‌پیام، مهدی و داریوش چیاویی. مصادیق تعارض منافع ۱. تعارض منافع در حوزه سلامت. تهران، ایران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰-۶؛ ۳۱: ۱۷۷۳۱.
- [۱۳]. پرنیان، احسان. اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح مدیریت تعارض منافع» (کلیات- ویرایش دوم). ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۹؛ ۲۸(۸): ۲۳۰۱۷۲۴۵.
- [۱۴]. یوسفی، هادی و نصیری، حسین و زراعت‌کیش، یوسف. اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح مبارزه با تعارض منافع و ممنوعیت دانشگاه‌های غیرانتفاعی». ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۹؛ ۲۸(۸): ۲۷۰۱۷۲۲۳.
- [۱۵]. الماسی، مجید و مهندس، امیرحسین. اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح مدیریت تعارض منافع» (کلیات). ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۸؛ ۲۷(۴): ۲۳۰۱۶۵۳۵.
- [۱۶]. الماسی، مجید. پیشگیری و مبارزه با فساد ۲. راهبردهای قوه مقننه در پیشگیری از وقوع فساد. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۷؛ ۲۶(۴): ۱۵۹۳۷.
- [۱۷]. پرهیزکای، سیدعباس، رزقی، ابوالفضل. تعارض منافع ۲. راهکارهای پیشگیری و مدیریت. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۶؛ ۲۵(۱۲): ۱۵۸۰۱.
- [۱۸]. پرهیزکاری، سیدعباس و رزقی، ابوالفضل. تعارض منافع ۱. دسته‌بندی و مفهوم‌شناسی. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۶؛ ۲۵(۴): ۱۵۴۴۸.

[19]. https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf.

[20]. <https://cieccie.parl.gc.ca/en/publications/Documents/InternalReports/1994%20Public%20Office%20Holders%20Code.pdf>.

گزیده سیاستی

به استناد ماده (۱۴۲) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش ها در این گزارش به تحلیل، بررسی و ارائه پیشنهاد تخصصی ناظر بر تمام مواد موجود در لایحه و طرح مدیریت تعارض منافع پرداخته است.

مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۵۸۵۵-۱۵۸۷۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir